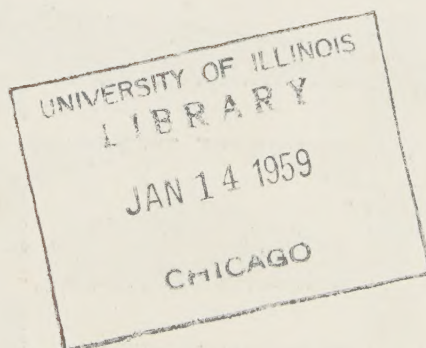
24

ARKITEKTEN

HOLD
er: Byernes banesår
n Eiler Rasmussen:
Nye bydele efter helhedsplaner
y Beatrice Bloch:
ndiansk keramik

MEDDELELSER FRA DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND

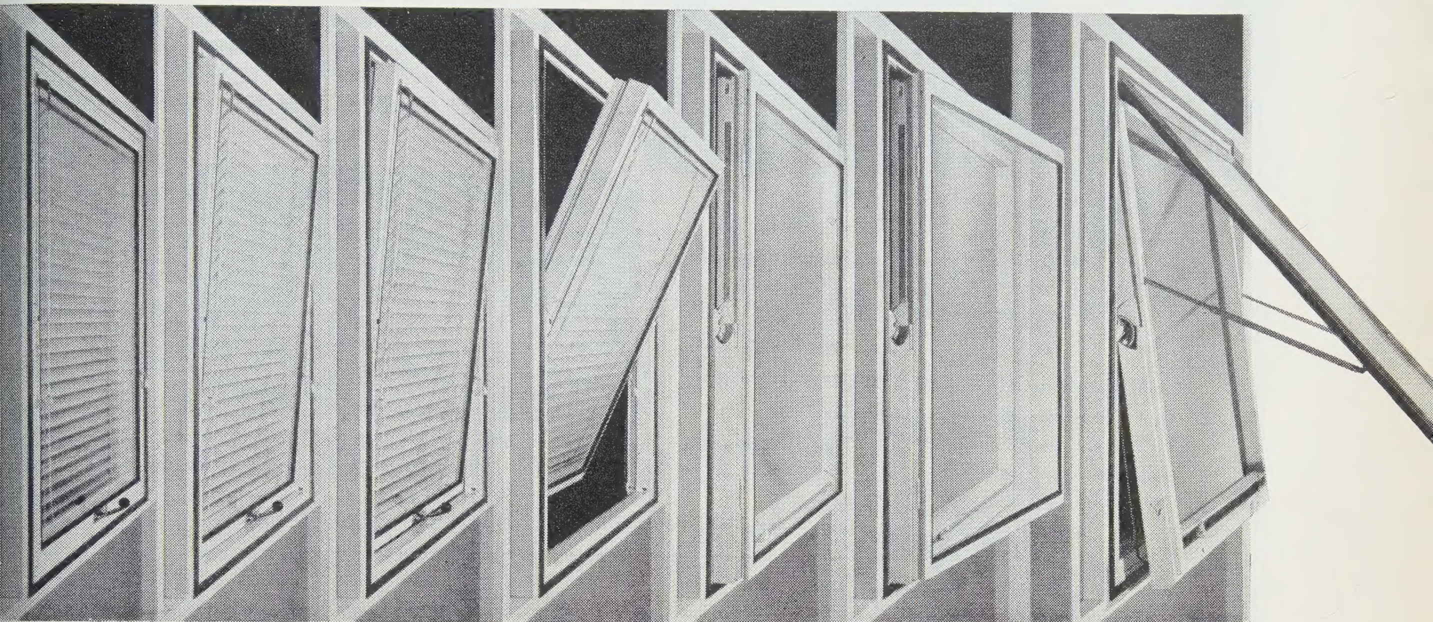
ARKITEKTEN ÅRG. 60 1958 NR. 24 SIDE 393-408 AFLEVERET TIL POSTVÆSENET 25. NOVEMBER 1958

FLADEVIRKNING
STOFKARAKTER
TEGLKVALITETER

Orientering om

PERSPEKTIVA 9

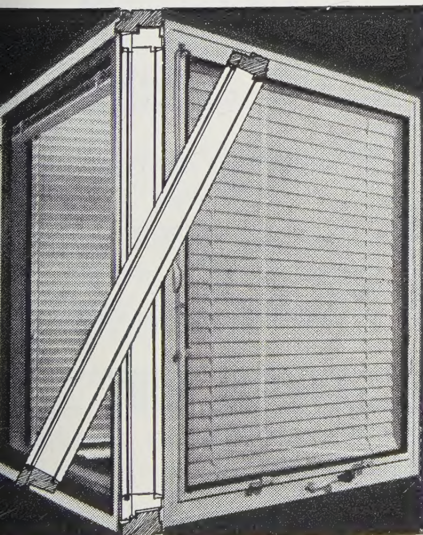
VENTILATION og PUDSNING

ukket — svag ventilation — kraftig ventilation — balance — pudsning af udv. rude og mellem ruderne (type 9 og type 8)

ERSPEKTIVA-VINDUER

Type 9 har 2 ventilationsstillinger, indstilles grebet til henholdsvis svag eller kraftig ventilation, fastholdes rammen i denne stilling uden anvendelse af andet beslag. Type 8 har ved hjælp af grebet regulærbar ventilationsindstilling fra 0 - 80 m/m. Rammens balancepunkt er ved ca. 24° åbning. For pudsning drejes rammen helt rundt, i denne stilling kan yderruden pudses indefra og yderrammen åbnes for pudsning mellem rammerne. Rammen kan løftes af uden brug af værktøj og benyttes som nødudgang.

PERSPEKTIVA

VESTERBROGADE 18 – KØBENHAVN V – C. 7407

Jylland: A/S Tømrermestrenes Høvleværk, Hjortensgade 23, Aarhus, tlf. 2.7100

Orientering om PERSPEKTIVA 1: MÅL og PRISER *se Arkitekten 8*
Orientering om PERSPEKTIVA 2: ALUMINIUM-DÆKLISTE *se Arkitekten 10*
Orientering om PERSPEKTIVA 3: FIREPUNKTS LUKNING *se Arkitekten 12*
Orientering om PERSPEKTIVA 4: TÆTNING *se Arkitekten 14*
Orientering om PERSPEKTIVA 5: INDSÆTNING *se Arkitekten 16*
Orientering om PERSPEKTIVA 6: PERSIENNER *se Arkitekten 18*
Orientering om PERSPEKTIVA 7: RØRPLACERING *se Arkitekten 20*
Orientering om PERSPEKTIVA 8: GARDINOPHÆNGNING *se Arkitekten 22*

ARKITEKTEN

Meddelelser fra Danske Arkitekters Landsforbund.
Udgivet af Arkitektens Forlag.

Redaktion:
Poul Erik Skriver (ansv.)
Chr. Enevoldsen
Redaktionsudvalg:
Johan Pedersen (leder), Jarl Heger, Erik Nilsson, Elliot Hjuler, Henning Meyer og Gehrdt Bornebusch
Annonceredaktion:
Bertel Barnholdt (annoncechef)
Lillian Schmidt (sekretær)
Redaktionens adresse: Bredgade 66, København K, tlf. Minerva 1290.
Udsendelsesdag: Hver anden onsdag. Redaktionen slutter 14 dage før udsendelsesdagen.
Pris: 3 kr. pr. hæfte i løssalg, abonnement 48 kr. årlig.
Signerede artikler står for forfatterens regning, usignerede for den ansvarshavende redaktørs regning. Kun når det udtrykkeligt er angivet, kan artiklerne ses som et udtryk for Danske Arkitekters Landsforbunds standpunkttagen.

ERINDRINGSLISTE

Konkurrencen om stads- och polishus i Falun

Arkitekter, der *har deltaget* i ovennævnte konkurrence, vil kunne få depositumsbeløbet tilbagebetalt mod aflevering af den af Landsforbundet udstedte depositumskvittering samt forevisning af postkvittering for projektets afsendelse. Depositumsbeløb, som ikke er afhentet inden den *1. januar 1959* vil ikke kunne forventes tilbagebetalt.

Arkitekter, der *ikke har deltaget* i konkurrencen og ikke har tilbageleveret materialet inden afleveringsfristen den 30. september 1958, vil ikke kunne forvente at få depositumsbeløbet refunderet.

Konkurrenceudvalget

Konkurrencer

International konkurrence om et monument for Jose Battle, Montevideo, Uruguay. Aflevering 30. december 1958. Program til gennemsyn i D.A.L.s sekretariat, kan også rekvireres hos Comision Nacional pro Monumento a Batlle, 25 de Mayo, esq. 1° de Mayo, Montevideo, Uruguay.

Nordisk byplankonkurrence. Offentlig idékonkurrence om forslag til byplan for et område i Frederiksberg kommune. Konkurrenceprogram udleveres i D.A.L.s sekretariat. Bilagene fås samme sted mod et depositum på 100 kr. Afleveringsfrist mandag den 2. februar, 1959.

Omvisninger i Statens Museum for Kunst

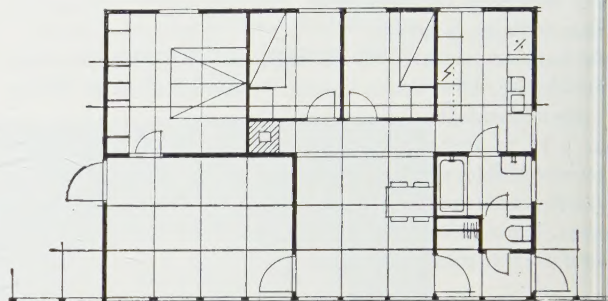
29. November.
Erik Pauelsens og Jens Juels landskaber. Jens J. Thorsen.
Guldalderens arkitekturmaleri. Olaf Koester.
. december.
Albrecht Dürer (kobberstiksamlingens udstilling). Jan Garff.
Lucas Cranach. Emma Salling.
13. december.
Maillol, Despiau og dansk kunst. Jan Garff.
Nyere dansk maleri. Minna Heimbürger.
Omvisningerne er gratis og offentlige. Man samles på de angivne klokkeslet i museets forhal.

ARKITEKTENS FORLAG
Bredgade 66, København K. Minerva *1290.
Forlagsleder: R. Dahlmann Olsen.

I dette hæfte indlæg fra:
Dansk Straalevarmeselskab
Dække Presenning Komp. A/S

Hawel-huset

I Arkitekten nr. 22/1958 bragte vi en anmeldelse af uds[...] lingen Bygg Reis Degg i Oslo. I denne anmeldelse omta[...] bl. a. Hawel-huset tegnet af Odd Brochmann. I tilslutn[...] til denne omtale bringer vi her fra det norske Arkitekt[...] nr. 16/1958 en artikel af Odd Brochmann om Hawel-hu[...]

Et af Odd Brochmanns plan-forslag til Hawel-huset. Mål 1:200. [...] også planerne i nr. 22/1958 af Arkitekten

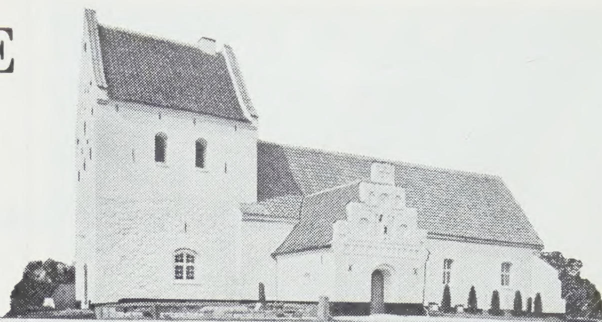
Huset er konstruert og oppsatt av ingeniør *H[...] Welde.* Veggelementene består av 2″ × 4″ enkle ra[...] mer i 120 cm bredde og full etasjehøyde, med 13 m[...] sponplate på begge sider, reflexpapp og 10 cm elast[...] mineralull i mellom. Platene er i tverretningen f[...] skjøvet 25 mm i forhold til ramtræerne, slik at det [...] den måten dannes enslags not og fjær for samme[...] setningen. Ikkebærende skillevegger er i utstilling[...] huset utført av enkle 126 mm sponplater. De tål[...] riktignok allslags opphenging av skaper etc., men he[...] syn til lydisolasjon og følelse av stabilitet tilsier utv[...] somt dobbelte plater på rammer med fyllingsma[...] riale imellom også her. Alle ytterdører og vindu[...] har samme karmmål som rammebredden, og g[...] altså inn i det konstruktive system.

Gulvseksjonene er 360 cm lange, 120 cm brede, [...] har 3 langsgående bjelker, altså i 60 cm avstand, og[...] derav 2″ × 4″, med 26 mm sponplate på overside[...] og en på 13 mm på undersiden, festet slik at d[...] opptar strekkkreftene. Konstruktøren hevder at g[...] vet er solid nok for vanligt nyttelast, men en økni[...] av bjelkedimensjonene til 5″ synes nødvendig for [...] unngå risting. Platene i taket er konstruert på sam[...] måte.

På utstillingen ble hele huset reist av ikke-fagl[...] arbeidskraft hva alt det bygningsmessige angår, un[...] tatt taktekningen, som her består av riflet aluminiu[...] Prisen for alle seksjoner og supplementer som tilsa[...] men skal utgjøre alt det bygningsmessige utstyr, [...] satt til kr. 12.900,– ferdig levert. Prisen er da base[...] på at alle elementer blir satt sammen av en spesia[...] konstruert „automat", som samtidig sikrer en fu[...] kommen presisjon. Prisen for hele huset, som er [...] 80 m², er oppgitt til kr. 30.000,– på ferdig grunnmu[...] men med alle installasjoner og komplett ferdigb[...] handlet, uten at jeg kan vise til noen fullstend[...] spesifikasjon for utstyret.

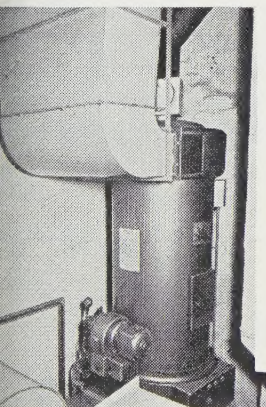
GESTELEV KIRKE

opvarmes
for ca. 700,- kr.
om året . . .

Indblæsningsristen (i den hvide ring) er alt, hvad man i kirkerummet ser af THERMOBLOC-anlægget.

THERMOBLOC aggregatet der gennem kanal og lydsluse er forbundet med kirkerummet

Nordisk Ventilator Co A/S,
Næstved.

Ved hovedistandsættelsen af Gestelev kirke på Fyn (1957-58) måtte også varmespørgsmålet for kirken ordnes. Den gammeldags kalorifere kunne ikke mere siges at være en tidssvarende løsning, ligesom den optog urimelig stor plads i kirken. El-varme var af forskellige årsager så dyr, at det lå uden for mulighederne at indføre denne varmeform. Menighedsrådet standsede derfor - nærmest ved en tilfældighed - ved det af NORDISK VENTILATOR CO A/S fremstillede BAHCO Thermobloc-anlæg, der dels var fantastisk billigt i forhold til andre opvarmningsmuligheder, dels optog meget lidt plads i kirken. At der ikke skulle graves for at installere anlægget var også en fordel, som ikke mindst Nationalmuseet satte pris på. Anlægget er meget billigt i drift, ca. 7oo kr. om året, og kræver faktisk ingen pasning, hvilket nedsætter fyringsudgifterne betydeligt. Det kan ikke fryse, eftersom det kun arbejder ved elektricitet, olie og luft. Det "kører" under hele gudstjenesten og kræver ikke særlig lang foropvarmning. Varmen fordeles jævnt over hele kirken. Uden tvivl er det - hvor der kan skaffes plads til det - et anlæg, der virkelig kan siges at være en løsning på det vanskelige spørgsmål, som kirkeopvarmning er. Det anbefales på det bedste.

Herringe præstegård, den 25. juni 1958.

Wagner Kolpen
Wagner Kolpen
Sognepræst.

Varmluftsopvarmning med THERMOBLOC benyttes i stadig stigende omfang til forskellige lokaletyper f. eks. værksteder, lagerlokaler, garager m.v., og i særlig grad til lokaler der kun periodevis skal være opvarmet. THERMOBLOC varmer nemlig hurtigt op, fordeler varmen effektivt, og er frostsikker. Mange kirker er derfor gået over til Thermoblocopvarmning, bl. a. Gestelev kirke ved Ringe på Fyn, og vi har fornøjelsen hermed at gengive et brev vi har modtaget fra sognepræst Wagner Kolpen.

THERMOBLOC kræver kun små installationsomkostninger, er billig i drift på grund af den høje nyttevirkning (86—92 $^0/_0$) og den effektive varmefordeling.

NORDISK VENTILATOR CO. NÆSTVED. TLF. (03725) 3000 — KØBENHAVNS AFD.: TLF. 3003. — ÅRHUS AFD.: TLF. 22933

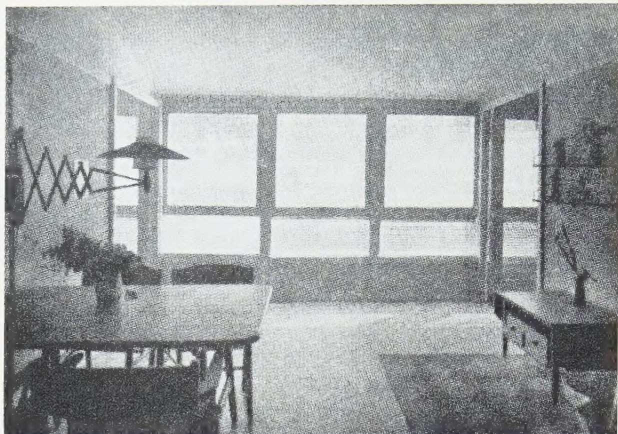
NORDISK VENTILATOR CO

Jeg har selv ikke hatt noe med konstruksjonss
stemet å gjøre, og den oppgave jeg fikk meg forelа
var å planlegge et familiehus på det angitte areal
disse elementer. Det vil si at husets format på d
måten også var fastlagt, takket være gulv-deler
lengde, til 720 × 1080 cm innvendig mål. Den lan
gående bæreveggs tykkelse er da heller ikke me
regnet. Som man vil forstå, en meget bundet oppga

Et uomgjengelig *krav* til planløsning, egnet til va
lige familiebruk, er etter mitt syn at de soverom sc
fortrinnsvis er tiltenkt barn, skal være skilt fra
voksnes oppholdsrom ved et mellomliggende rom sc
ikke nødvendigvis behøver å være i bruk til alle tid
fortrinsvis ikke ved sengetider. Dette av hensyn
lydisolasjon, fortrinnsvis ved besøk, og for å gi bar
en usjenert atkomst til bad og W.C. En vanlig ga
gjør selvfølgelig utmerket nytte til dette bruk, m
betegner jo ellers et dødt rom. Et eget lekerom
selvfølgelig bedre, men krever mer plass enn jeg
fant å kunne avse. Følgelig måtte man finne en l
ning hvor dette fender-rom kunne by på mer allsic
anvendelse, og jeg fant det naturligst også å plas
spisebordet her, hvorved rommet får karakter
spise-leke- og hverdagstue. Den egentlige stuen
da husets helt fredede plett, uten gjennomgangst
fikk, forbeholdt hvilen og selskapeligheten. Denne f
deling av rommene er jo slett ingen ny oppfinnel
Den er prøvet før, og såvidt jeg kan skjønne, o
med hell.

Den tilfredsstiller også et utpreget *ønske* (om e
ikke direkte krav hos meg) om at enhver bolig, h
liten den enn er, skal ha to oppholdsrom, altså
bruk for alle familiemedlemmer, men med mulig
for en dag- og timebestemt sortering av forskjel
slags utfoldelse. Derved får man en større følelse
frihet, av bedre tilrettelegging av familielivet. Og m
oppnår den verdifulle glede som er forbundet m
ganske enkelte å kunne bevege seg fra det ene r
til det andre. En glede, som rent arkitektonisk
helt tilsvarende, gode egenskaper, de to romme
kommer i relasjon til hverandre og gir muligheter
en viss spenning i samspillet. Perspektivene blir rike

Av de *ønsker* som fortrinnsvis gjør seg gjeldende

Spise-legerummet i Hawel-huset udstillet på Bygg Reis Degg i Oslo. (Fra Arkitektnytt, Oslo)

meg, vil jeg nevne ønsket om å få en virkelig godt belyst entré. Og fra den vil jeg helst kunne få et visuelt inntrykk av hele huset, eller i hvert fall av dets hoveddisposisjon. På dette grunnlag kom jeg frem til ordningen med glassdør fra entré til hverdags-stuen – herfra kan blikket gå videre gjennom glassdør til stue og derfra igjen til den store, overdekkede veranda. Alle dører plasert langs yttervegg, i tilslutning til raden av vinduer, som selvfølgelig ikke behøver å være absolutt sammenhengede som her. Men all m erfaring sier meg at når det gjelder små hus, st man seg best ved å operere med de store, hele vir ninger. Ellers blir alt oppløst i det rene pilleri.

Man kan også diskutere det riktige i å stille døre mellom disse rom helt ut mot yttervegg. I følge barnelærdom er det galt, ettersom man på den måt hindrer enhver plasering av møbler, såsom sitt grupper m. m. ved vinduene. Men med den meg beskjedne romdybde jeg her hadde til rådighet, fa jeg det allikevel riktig. Selv fra stuens innervegg h man god nok kontakt med sol og eventuell utsikt, man får samlet møbleringsområdene på en side. E delig kommer også her trangen til noe helt og ster karakteriserende inn i bildet.

Tilbake står disponeringen av soveromarealer Den løsning som utstillingshuset viser, antar jeg ba vil være egnet i visse tilfelle. For mange ektepar det nemlig et ufravikelig krav at sengene skal s sammen, og for mange barn vil det være et stad irritasjonsmoment om den enes rom må gi gjennom gang til den (de) andres. Men i mange tilfelle vil d gå uten knirk, og man vil glede seg over den pla som er innvunnet. Med bibehold av den hove disposisjon som her er gått inn for, kan man forreste godt ofre en liten gangstump til det innerste rom, c

---

stadig holde seg innenfor lovens arealbestemmelser for det ytterste. Eller man kan disponere hele soveromplassen på andre måter, som de alternative løsninger gir inntrykk av. For når det gjelder typehus anser jeg det nemlig for meget viktig at man har visse muligheter for valg. Ikke til å snu opp ned på det hele, grunntrekkene må være så vel gjennomtenkt at de kan oppfattes av de forskjelligste kjøpere, som da innretter seg deretter. Men når det gjelder soverom (og tilhørende arbeidsmuligheter som lekselesing m. m.) kommer de uomgjengelige, variable hensyn inn, avhengig av barnas antall, alder og kjønn, kombinasjoner som er forbundet med tilsvarende krav.

Kjøkkenet er basert på at det spises i rommet like inntil, og forbindelsen er understreket ved at det ikke er satt dør imellom. Derved er også atkomsten til badet lettet, via den „indre hovedtrafikkåre" som går parallelt med den ytre, den som kan kalles den representative. Sammenhengen bad-kjøkken prises av mange husmødre men spiller vel ikke allverdens rolle. Teknisk sett er den selvfølgelig et gode. Plaseringen av W.C. regner jeg som den gunstigst mulige, idet man både får atkomst fra familiens høyst private soner, og fra entréen, hvor gjester allikevel skal ferdes.

Sammenfattet kan man si det slik at poinret ved planløsningen er å få den til mest mulig å virke åpen, samtidig med at alle krav til *privacy* og isolasjon synes tilfredsstillet.

Odd Brochmann

12 svenske artikler om gulve

Statens Nämnd för Byggnadsforsknings særtryk m „Uppsatser om golv". AB Tidskriften Byggmäst Stockholm 1958, 40 sider, ill. Pris sv. kr. 3,–. Anmeld civilingeniør Johs. Landbo, Statens Byggeforskningsins

Det svenske „Statens Nämnd för Byggnadsforskni (SNB) har udsendt et særtryk indeholdende 12 tikler om gulve. Artiklerne er et resultat af det bejde, der er udført af den såkaldte „golvgruppe" gruppe af specialister, der i samarbejde med og un ledelse af SNB beskæftiger sig med gulvproblem Da mange af de spørgsmål, der behandles i sært ket, har direkte relation til forholdene i Danmark flere af artiklerne utvivlsomt være af interesse danske læsere.

Nedenfor bringes en oversigt over artiklerne og kort gennemgang af disse med fremhævelse af hov punkterne. Særtrykket prætenderer ikke at give systematisk redegørelse for alle gulvproblemer; de en ret tilfældig sammenstilling af de vigtigste af artikler, som „golvgruppen" har udgivet gennem sidste tre år. Det vil derfor være urimeligt at efter vigtige gulvproblemer, der ikke er medtaget i det fo liggende særtryk. „Golvgruppen" fortsætter sit bejde, og de spørgsmål, som den endnu ikke har skæftiget sig med, kan der måske forventes arti om i fremtiden.

Hvis man forsøger at dele de 12 artikler op efter emne, kan man komme til følgende grupper:

1. Gulve i boliger:
   „Golvbeläggningar“ af civ.ing. Christer Bring og fil. dr. Nils Sundèn.
   „Synpunkter på trägolv“ af Christer Bring.
2. Industrigulve:
   „Fel och rett vid läggning av keramiska golv“ af Christer Bring.
   „Kubbgolv i industrilokaler“ af Christer Bring.
   „Ny typ av kubbgolv för industrilokaler“ af Christer Bring.
3. Gulvbelægningers økonomi:
   „Ekonomiska synpunkter på golvbeläggningar“ af civ.ing Gunnar Wennlund.
4. Slid, rengøring, behandling, vedligeholdelse:
   „Om nötning, rengöring och skyddsbehandling av bostadsgolv“ af fil. lic. Kjell Groth.
   „Några ekonomiska synpunkter på golvvård“ af civ.ing. Mårten Mannerstråle.
   „Korttidsprovning av golvmaterials avnötningshållfasthet“ af fil. dr. Nils Sundèn.
5. Skader på gulve:
   „Galna golv“ af Christer Bring.
   „Golvskador av cigarettfimpar“ af Ingvar Wallèn.
6. Gulve på jord:
   „Erfarenheter beträffande källarlöse hus“ af Nils Holmqvist.

1. Gulve i boliger. – Bring's og Sundèn's art handler om tynde gulvbelægninger i boliger: linole gummi, kork, asfaltfliser etc., der alle kræver jævn fast undergulv. Træ- og stenmaterialer behan ikke.

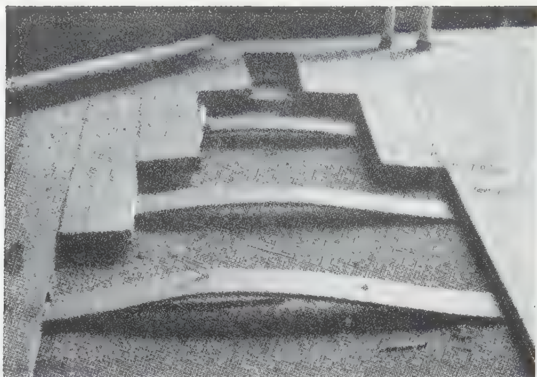
Undergulvet skal være tørt og plant og tilstrækk hårdt. Ofte syndes der imod et eller flere af d krav, og gulvbelægningen virker da utilfredsstiller eller der opstår direkte skader. Artiklen er illustr med adskillige billeder, der viser eksempler på ska som kan henføres til fejl ved undergulvet.

Derefter gennemgås krav til gulvbelægninger: s fasthed, slag- og stødholdfasthed, holdbarhed ove vand etc. en række af krav som varierer for de skellige lokaler, og som sjældent i hvert enkelt fælde kan opfyldes fuldtud af et bestemt gulvmateri Man må derfor næsten altid ved valg af gulvbel ning indgå et kompromis, idet man må skønne hv krav, der er de vigtigste, og derefter tage mest hen til dem på bekostning af andre.

Ved valg af gulvbelægning spiller økonomien vigtig rolle, og det understreges kraftigt i artiklen økonomien ikke kun bestemmes af anlægsomkostn gerne. Udgiften til rengøring og vedligeholdelse man ikke glemme at tage hensyn til i sine ov vejelser.

Artiklen kan af danske læsere opfattes som et s plement til de af det danske byggeforskningsinst

---

Gulvbelægning ødelagt som følge af diffusion fra den underliggende beton

udgivne publikationer: „Træfri gulvbelægninger" (særtryk nr. 34) og „Polyvinylgulvbelægninger" (særtryk nr. 61).

Den anden artikel: „Synpunkter på trägolv" af Christer Bring er delt op i afsnit om bræddegulve, parketgulve, rengøring og vedligeholdelse samt om træbrolægning i industrilokaler, et emne der behandles grundigt af samme forfatter i senere artikler. Christer Bring beskæftiger sig især med fugtproblemer samt de problemer der opstår når et trægulv benyttes som undergulv for en tynd beklædning, f. eks. linoleum. Er trægulvet ujævnt, kommer man ikke uden om en afslibning eller en afhøvling af gulvet, inden den tynde beklædning lægges på. Selv om man klæder gulvet med træfiberplader, inden linoleet lægges, vil ujævnhederne dog afspejle sig på ov fladen efter nogen tids brug af gulvet.

2. Industrigulve. a. Keramiske gulve. – Kerami fliser eller klinker anvendes hyppigt som gulvbekla ning i våd industri, f. eks. i mejerier, slagterier, k servesfabrikker o. s. v. På sådanne gulve er ofte gistreret skader, hyppigst bestående i opbulinger el opskydninger af klinkerne. Årsagerne til disse skad opståen er gjort til genstand for en diskussion i sidste afsnit af det tidligere omtalte særtryk „Tra gulvbelægninger" fra Statens Byggeforskningsinstit

De samme problemer, og midlerne til at forebyg at skaderne opstår, er emnet for Bring's tre korte tikler eller rettere billedserie: „Fel och rett vid läg ning av keramiska golv".

De veje Bring anviser for at undgå senere skad på gulvene er baseret på resultaterne af laborator forsøg. Anvisningerne virker meget overbevisen ikke mindst på grund af de meget instruktive t ninger og fotografier. Et af de væsentligste resulta af de udførte forsøg er, at den såkaldte „tørpudrin metode", der også anvendes meget her i landet v fliselægning, må forkastes til fordel for den såkal „vådmetode". Denne metode består i, at man l før fliserne lægges, udbreder et tyndt lag af ceme eller sand-cementslam over den stivere henlægnin

(*Teksten fortsættes side A*

2-FAGS DREJEVINDUET

giver frit udsyn…

VELUX 2-fags drejevinduet er en kombination af to spejlvendte VELU drejevinduer i én karm uden fast midterpost.

Den „altanvirkning", der herved opnås er bl. a. taget i anvendelse i boli byggeri, samt skoler og hospitaler, hvor der stilles krav om frit udsyn o hurtig udluftning.

På lager føres 2-fags drejevinduet i to standardstørrelser: 178 cm × 117 c og 202 cm × 137 cm (bredde × højde), men fremstilles tillige i speciel mål op til ca. 350 cm bredde, eventuelt kombineret med underpartier o brystninger til VELUX facadeelementer.

Vor salgsafdeling giver Dem gerne yderligere oplysninger og tilbud.

V. KANN RASMUSSEN & CO . VELUX A/S

MASKINVEJ 4 · KØBENHAVN-SØBORG · TLF. SØBORG *657

Banedæmningen gennemskærer byen, skæmmer bybilledet og øger støjspredningen. Ved pilen er det tanken at bygge en S-station. Byplanen er medansvarlig, den har tankeløst placeret nyt boligbyggeri umiddelbart op ad banen

Byernes banesår

Byplanlægning er en samarbejdets kunst fremfor nogen. Selv den mest begavede individualist kommer til kort overfor det kompleks af problemer, der er rendt sammen i enhver bybygningsopgave. Ansvaret for de fejl, der er så lette at påvise i vore byers udvikling, kan derfor ikke placeres et enkelt sted.

Når Statsbanerne nu skal trækkes frem af det fælles ansvars anonymitet, skyldes det bl. a. at denne institution er mere fremsynet og handlekraftig end de fleste planlægningsmyndigheder. Den er ofte så langt forud for de øvrige, at den kommer til at bestemme eller binde udviklingen. Og derved pådrager Statsbanerne sig et hovedansvar.

Statsbanerne er ikke uden kontakt med andre planlægningsmyndigheder, men D.S.B. er ofte den stærke forhandlingspartner, som på et tidligt stadium af forhandlingerne må skære igennem for at kunne komme i gang med ekspropriationerne, inden grundpriserne stiger. På et sådant tidligt stadium vil de andre forhandlingsparter ofte møde med svagt underbyggede argumenter, og derfor vil de rationelt betonede, banetekniske hensyn blive dominerende.

Sådan er det gået med Køgebugtsbanen. Det har ikke skortet på forhandlinger, men på et konkret byplanarbejde, der kunne belyse alle de problemer, der opstår ved bygningen af byerne langs banen. Der er jo nemlig det paradoxale ved storbyens udvikling, at den sker i svagt bebyggede, selvstændige kommuner, uden praktiske og økonomiske muligheder for i tide at opbygge et tilstrækkelig stort og effektivt byplankontor. Det kommer først når den lokale kommune er udbygget – når det er for sent.

Byudviklingsudvalget kan og skal kun planlægge i grove træk, og får derfor ikke rejst de detailproblemer, som viser sig at have betydning for visse hoveddispositioner. Man må atter på det kraftigste fremhæve nødvendigheden af et veludviklet, selvstændigt planlægningsorgan for hovedstadsområdet, et byplankontor knyttet til hovedstadsrådet, men helst uafhængigt af staten. Med en sådan forhandlingspartner, der tidligt kunne have været igang med planlægningsarbejdet, ville Statsbanerne have været bedre stillet.

Det skolearbejde, professor Steen Eiler Rasmussen redegør for på de følgende sider, belyser et par meget væsentlige problemer ved Køgebugtsbanens planlægning. Dels banens linieføring i forhold til kysten og den kommende bebyggelse og dels banens placering i niveau i forhold til byerne, den gennemskærer.

Statsbanerne har forlængst taget stilling til disse to afgørende problemer. En ændret stillingtagen vil få økonomiske konsekvenser. Alligevel bør man igen tage spørgsmålene op til overvejelse. Med alle de forbehold man iøvrigt må tage overfor et skolearbejde, er netop de to nævnte problemer behandlet overordentlig realistisk. Bag arbejdet står erfarne byplanlæggere, hvis arbejdshypotese har overbevisende styrke.

Dansk byplanlægning er domineret af teknisk-økonomiske hensyn. Hvis Statsbanerne tager initiativet til en fordomsfri drøftelse med de andre interesserede parter om en eventuel revision af planen for Køgebugtsbanen, kan de være med til at genskabe respekten for æstetiske og miljøbetonende synspunkter i byplanlægningen. Banerne skal være byernes livseliksir og ikke deres ulivssår.

s

„Køgebugts-fingeren" er vel den „
ger" i egnsplanen, som rummer
største arealreserver til den fremti
bymæssige bebyggelse.
Den eksisterende bebyggelse la
kysten når gennemgående kun et
hundrede meter ind i land, og n
er der temmelig frit stillet med h
syn til hvor bane, motorvej og k
mende bycentrer skal placeres.
Banen langs Køgebugt, der skal
sluttes det eksisterende S-banenet
Dybbølsbro station er fastlagt, s
den kan betjene dels nye forstads
byggelser og dels udflugtstrafikken
eksisterende og planlagte friluftse
råder ved stranden. Derfor er sta
nerne trukket ud mod kysten, m
banens øvrige tracé forløber et sty
inde i landet.
Den foreslåede motorvej til aflastn
af Gamle Køgelandevej påregnes f
ceret, så at den danner grænse
bebyggelsen ind mod land.
Mål 1 : 100.000

S. A. J.

Nye bydele efter helhedsplaner

Af arkitekt, professor Steen Eiler Rasmussen

På Kunstakademiets Arkitektskole er der i skoleåret 1957–58 udført et arbejde, som *Arkitekten*'s redaktion har ment kunne være af interesse for videre kredse.

På et akademi har man jo mulighed for at udføre nogle af de undersøgelser og planlægningsarbejder, som det kan være svært at få foretaget i det praktiske liv. Det er egentlig kun ved en sådan akademisk behandling af en opgave at man kan tage alle en bys forskellige funktioner op og koordinere dem. Ude i livet planlægges hver del for sig på sit specielle kontor, der plejer sine særlige interesser og sin særlige økonomi. Således sker det alt for ofte, at man slår de stive og uflyttelige anlægs placering helt fast, inden man har fået lejlighed til at se nærmere på de bydele, de skal betjene. Jernbanerne har deres egen planlægning, der bliver gennemført systematisk og grundigt, men mest udfra rent jernbanetekniske og jernbaneøkonomiske synspunkter. Også de store vejplaner fastlægges uden hensyntagen til byens finere net. Først når jernbanen og hovedvejene har gennemskåret arealet kan byens planlæggere komme til, og hvis det så viser sig, at jernbanerne og vejene ligger dårligt for en god bebyggelsesplan, ja så er der ikke noget at gøre.

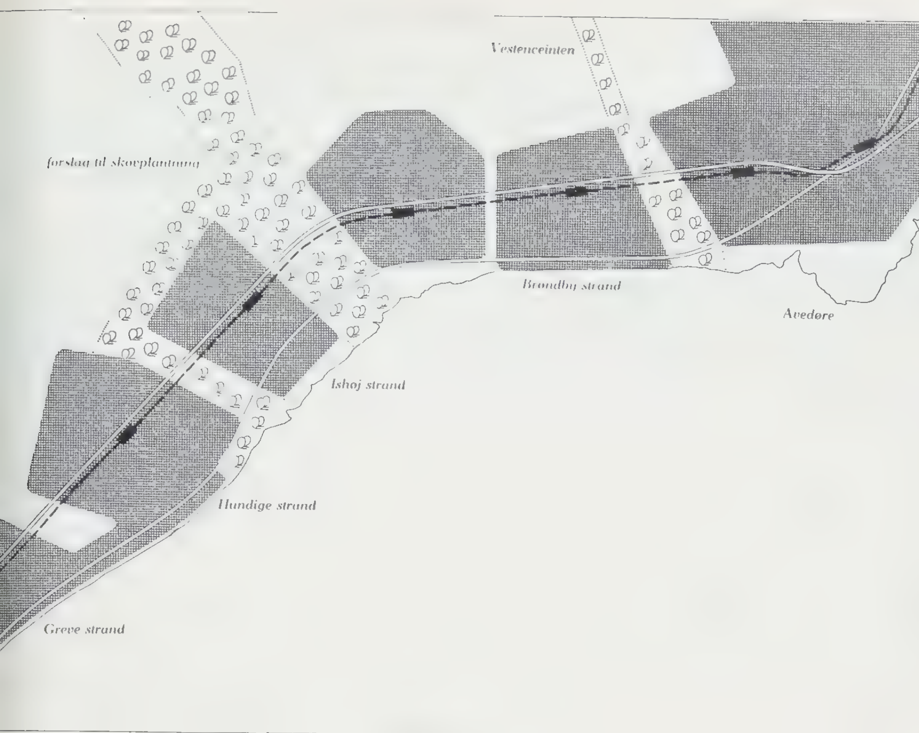
I hovedskolens anden klasse havde jeg et hold på seksten elever. På det trin arbejder man som bekendt med projekter til større bygninger. Vi blev nu enige om, at hver elev skulle tage sin specielle bygningsopgave op og arbejde individuelt med den, men samtidig skulle alle seksten som hold arbejde med bygningernes sammenstilling og indpasning i en helhedsplan. Hver mand arbejdede altså som specialist på eet begrænset felt, men blev tvunget til at se sin bygning som et led i en større sammenhæng.

Jeg synes, at det var meget frugtbart. Jeg har ofte oplevet, at den, der arbejder ensidigt med b planer betragter de enkelte bygninger som nogle hv for sig ligegyldige brikker, som han skal bruge i større spil. Husene bliver for ham bare nogle detaill der kan accentuere og fremhæve ideen i den helhe han vil skabe. Han glemmer, at de hver i sig s danner en helhed, der har sine egne funktionskra som skal opfyldes.

I ældre tid havde man ikke de samme vanskel heder. Man havde kun få bygningstyper, og de hav hver fundet en afklaret form; deres størrelser v almindeligt fastslået, og dertil kom, at man var e om, hvordan bygningerne helst skulle ligge i forho til hinanden. Færdslen i byen var også så enkel, al trafik kunne afvikles i de samme årer, i gader, d end ikke behøvede nogen adskillelse mellem fodgæ gere og kørende. Nutildags har man mange sla trafik, og man har endnu ikke fundet frem til, hvord man skal undgå en farlig sammenblanding af de Dertil kommer de mange stærkt specialiserede by ninger hvis endelige form og placering i helhed også stadig står åben.

Når vi nu i en byplanopgave ville søge at tilgod en moderne bys problemer, fandt vi det rimeligt vælge et sted, hvor vi kunne begynde så nogenlun på jomfruelig jord, så at vi ikke af en allerede ek sterende udstykning og bebyggelse blev tvunget i på kompromiser og halve løsninger.

Vi drøftede problemet med lederen af Københav Byudviklingskontor arkitekt Sven Allan Jensen, d ikke blot i starten, men gennem hele året har v arbejdet den største interesse, og har hjulpet hold

Ved at trække S-banestationerne længere ind i land og lade bane og motorvej forløbe i samme tracé vil man være frit stillet med hensyn til størrelsen af de enkelte stationsoplande. Endvidere vil man få en mere klar differentiering af den kollektive trafikbetjening, idet S-banen ville komme til at betjene de fast boende. Rutebilerne på Gl. Køgelandevej, der er mere smidige med hensyn til kapacitet og kørselshyppighed skulle betjene udflugtstrafikken.
Endelig opnår man – og det er måske det vigtigste – at de enkelte bysamfund på hver side af trafiklegemet (bane og motorvej) kan få nogenlunde samme størrelse, og dels fordi den centerbebyggelse, der nødvendigvis må etableres omkring S-banestationerne kan placeres uafhængigt af eksisterende bebyggelse.
Mål 1:100.000

S. A. J.

med råd og dåd. Valget faldt på Køgebugt-området, der endnu ikke har fået sin jernbane i det store fingersystem.

Vi fandt det kunne være en værdig opgave at vise, hvordan en bydannelse omkring en S-banestation kunne formes, når man havde mulighed for at planlægge det hele på forhånd. Vi søgte at tage en del spørgsmål op fra grunden for at drøfte, om der var hidtil oversete muligheder.

Der var nu først selve den projekterede Køgebugtsbane, der skulle muliggøre de nye byformationer på dette sted. Man har i store træk fastslået dens beliggenhed og foretaget ekspropriationer til banen. Men ligger den rigtigt?

Den skal løse to opgaver: sommertrafikken til Køgebugt og helårstrafikken til de fremtidige bydannelser i fingeren.

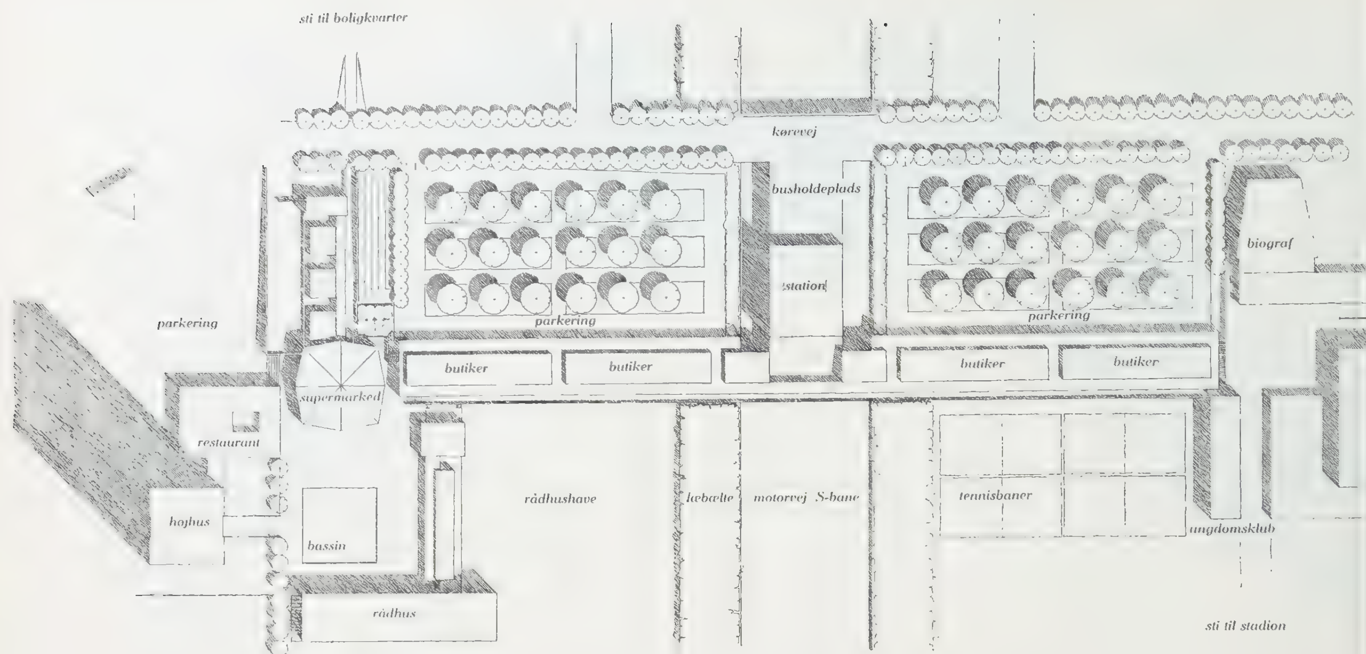
Sommertrafikken skal føres nær kystlinien, mens helårstrafikken helst skulle føres gennem midten af fingeren, altså længere fra kysten. Ved det projekt, der nu er eksproprieret efter, har man søgt at tilfredsstille begge krav ved at lade banelinien slå nogle store sving, så at den nogle steder føres helt ud til kysten og andre steder kan have stationer et godt stykke inde i land.

Betragter man nu jernbanen som et grundlæggende led i den storkøbenhavnske plan, og tænker man på, hvordan den skal fungere, når „fingeren" er helt udbygget, får man sin tvivl om rigtigheden af at tage så meget hensyn til sommertrafikken. For fingerplanen er det afgørende, at jernbanen kommer til at betjene så mange helårsbeboere som muligt, og det vil sige, at jernbanen på hele strækningen bør føres så langt fra kysten, at der kan placeres en passende mængde helårsbeboelse på begge sider. Man kender fra kystbanen nord for København uheldige eksempler på bydannelser, der ikke kan udvikle sig harmonisk, fordi der er for smalle strimler bebyggelig jord ved stationerne. Det må være rimeligt, at det er jernbanen med det stive anlæg og den faste køreplan, der betjener helårsbeboelse, medens udflugtstrafikken, der kan variere så meget, fordi den ikke blot er sæsonbetonet, men også afhængig af skiftende vejr og af helligdage og ferier, besørges ved mere smidige trafikmidler, som busser, der midlertidigt kan dirigeres hen, hvor der bliver mest brug for dem.

Da man i sin tid fastlagde jernbanelinien, har man ikke kunnet vide, at der ville blive så stærkt et behov for areal til helårsbeboelse, som man nu ved, der er. Men efter de oplysninger vi kunne få, måtte det nu være rigtigt først og fremmest at basere jernbanen på en kommende helårstrafik og derfor på hele strækningen lægge den et stykke inde i land, så langt inde, at man fik muligheder for en god udformning af de fremtidige bydannelser. Kyststrækningerne er allerede på mange steder så stærkt bebygget med en mere eller mindre planløs sommerhusbebyggelse, at det vil være forgæves at planlægge helårsbeboelse der.

Altså gik vi ud fra en noget ændret linieføring af jernbanen.

Fører man den midt gennem de byer, den skal betjene, opstår imidlertid spørgsmålet, hvorledes man undgår at dele dem for stærkt. Vi drøftede med professor Paul H. Bendtsen, der har været os en udmærket og interesseret sagkyndig rådgiver, hvorledes man skulle anlægge en sådan jernbanelinie ude af

*Bydelscentret omkring S-stationen. Motorvej og S-bane er sænket i forhold til de omgivende anlæg. Tegning, 1:2500, fra kunstakademiets bygnin
skole, udført af Arne Christiansen*

niveau med de veje, den skal krydse. Han oplyste, at man sandsynligvis ville gøre sig uafhængig af terrænet ved at lægge jernbanen op på en dæmning, som man kunne føre vejene ind igennem. Denne løsning tilfredsstillede os ikke rigtig. Dæmningen vil virke som den mest påtrængende adskillelse af byens to dele, og al støj fra jernbanen vil forplante sig langt ud over terrænet.

Vi undersøgte derfor, hvordan de to alternativer ville indvirke på byen: jernbanen hævet op eller sænket ned i forhold til vej- og gadenettet, og vi kom til det resultat, at det måtte være behageligt, hvis jernbanen var sænket, så byens lokale trafiknet kunne gå ubrudt igennem henover den. Niveauforskellen mellem jernbanen og vejene skal imidlertid være ca. 6 m, og det bliver en både dyr og teknisk lidet tilfredsstillende løsning at have jernbanen liggende i en hulvej 6 m under det naturlige terræn. Man skal opgrave og fjerne store mængder jord og man kommer ned under grundvandspejlet, så at man til de store anlægsomkostninger må lægge stadige driftsomkostninger med at skaffe vandet bort fra jernbanelegemet. Vi kunne dog ikke komme bort fra de store fordele ved en jernbane, lavere end det lokale vejnet, og undersøgte derfor den mulighed at gå netop så dybt ned, som man kunne uden at komme ned til grundvandet og derefter benytte den opgravede jord til at hæve ikke blot de veje, der skal føres over jernbanen, men også området der støder op til vejene i det omfang, det kunne være ønskeligt i byplanen.

Det viste sig at være et overordentligt frugtbart arbejdsgrundlag. Man fik derved stort set tre niveau'er: 1) den sænkede jernbane, 2) de hævede veje, 3) det eksisterende niveau et sted mellem de to. Det, at man havde tre niveau'er at arbejde med, gjorde, at m ikke blot kunne skille jernbane- og vejtrafik, m også give biltrafik og fodgænger-trafik hver sit pla

Vi har senere drøftet den løsning, vi kom frem med repræsentanter for Statsbanerne, der oplyste, man trods dens åbenbare fordele alligevel nok vi vælge den traditionelle måde, nemlig at lægge jer banen op på en dæmning, for det mener man isoler set, er den letteste og billigste løsning. Men det er i d lange løb ikke den bedste løsning. Når byen enga er udbygget, vil det være meget ubehageligt at ha en sådan vold med larm på midt gennem bebyggelse og til den tid vil det være næsten umuligt at få jer banen sænket. Og hvis man ikke arbejder med jer banen isoleret, men planlægger bebyggelse og jernba under eet, vil man sikkert kunne få balance i tinger når man vælger at sænke jernbanen noget. Man k bruge al den jord, man graver op, til de nødvendi ramper og andre hævede arealer lige ved banen, at man undgår at transportere den store afstande.

Også den gennemgående, hurtige motortrafik fre byder store problemer. Køgevejen er for smal og fo længst for tæt bebygget til at kunne tage en hur trafik, og der er ikke muligheder for at gøre den me effektiv. Man må altså gennemføre en hel ny vej f den gennemgående trafik og derefter sikre, at d bliver façadeløs, så at den ikke i løbet af få år bliv lige så ineffektiv som Køgevejen er nu. Fører m den gennem bebyggelsen, vil den ganske som jer banen betyde en absolut adskillelse af bebyggelsen begge sider. Lægges den i en lille afstand fra jernban vil der mellem disse to stive façadeløse element opstå en stribe jord, som er adskilt fra den øvri bebyggelse, og som har alle generne fra begge

vej mellem Køgebugt og Brøndbyerne

parkering kontor tilberedn tilberedn tilberedn forsyningsgård kote+0,5 rampe kote+1,5 sti til boligkvarter kote÷3,0 gang motorcykle parkering kote 0,0 kote+0,5 cyklepark bilparkering 138 biler kote 0,0 krathevokset skråning motorvej med Køge kote÷0,3 taxa bus for gående station forsyning af butiker overdækket fodgængergade kote+0,5 butiker butiker butiker butiker butiker overdækket fodgængergade kote+3,0 supermarked torv kote+1,5 rådhus rådhushave kote 0,0 læbælte rækværk

Parkeringsplads med omgivende anlæg. Koterne viser højdeforskellene. Tegning 1:1000, udført af Arne Christiansen

larmende trafikårer. Man har sådanne ubehagelige forhold mange steder f. eks. mellem Roskilde landevej og jernbanen til Roskilde, og mellem jernbanen og brovejen ved Middelfart. De bør absolut undgås. Det kan gøres enten ved at lægge motorvejen helt fri af bebyggelsen ud i det grønne område *mellem* fingrene eller hvis den skal betjene helårsbebyggelsen – og det bliver der sikkert brug for – sammen med jernbanen, så at de danner eet forsænket færdselsområde for gennemgående trafik. Det bliver hævdet, at jernbanen og motorvejen helst bør ligge adskilt, da billygterne kan være forstyrrende og farlige for jernbanen og omvendt. Men det kan dog ikke betyde, at man nødvendigvis skal have en hel bebyggelse mellem dem, en bebyggelse som selv vil blive generet af lygterne og støjen. Det må kunne gøres enklere ved blot at opføre en mur eller andet tæt hegn til adskillelse, der hvor de ligger tæt sammen i samme plan, hvad de ingenlunde behøver at gøre hele vejen.

Placerer man jernbanen mellem to ensrettede motorvejbaner, bliver det næste spørgsmål, hvor og hvordan til- og fragang fra jernbane og motorvejbaner skal finde sted. Jernbanestationen fører passagererne fra banens niveau op til det lokale vejnets. Det bliver et samlingssted for store menneskestrømme og derfor også et godt sted for butikker, og hvad der ellers hører til bymidten. I gamle byer, hvor man havde trafik i to niveau'er, var byens handelscentrum der, hvor de to trafikarter skar hinanden: Rialto'en i Venedig, torvet på hovedbroen i en hollandsk kanalby. Jernbanen er som en kanal ført ind gennem den moderne by, og der hvor man stiger op fra den, må butikker flokkes.

Bør motorvejen nu også forbindes med det lokale net på dette sted? En undersøgelse viste, at det ikke var nogen god løsning. En vejudfletning, som er nødvendig for at forbinde en hurtigvej med et lokalt vejnet, er et meget pladskrævende apparat, som ikke let lader sig passe ind i et koncentreret bycentrum. Medens jernbanestationen er det sted, hvor man så at sige i eet punkt af byplanen fører folk fra een art trafik til en hel anden, er vejudfletningen fra motorvejen et helt område, hvor motortrafikken umærkeligt ledes ind i det finere net, der fører folk lige til det sted, de ønsker.

Betragter vi nu Køgebugtsfingeren som en samling af bydannelser med de stærkeste koncentrationer ved jernbanestationerne og med bygrænser, der vokser mere eller mindre sammen, må de bedste steder for anbringelse af motorvejenes udfletninger være de forholdsvis tyndt bebyggede områder imellem bydannelserne. Kommer man ad motorvejen, kan man altså komme ind i det lokale vejnet, hvergang man når til en ny by.

Udfra disse generelle betragtninger om udformningen af fingeren og det store system for trafikken, der skulle gennemstrømme den, gik vi i gang med udformningen af en enkelt af bydannelserne. Efter arkitekt Sven Allan Jensens råd valgte vi en nær København ved Brøndbystrand. Den kommer til at ligge lige uden for Vestenccnienten, og med tidsafstand af ca. en halv time fra Rådhuspladsen kunne man her placere beboelse for omkring 20.000 indbyggere.

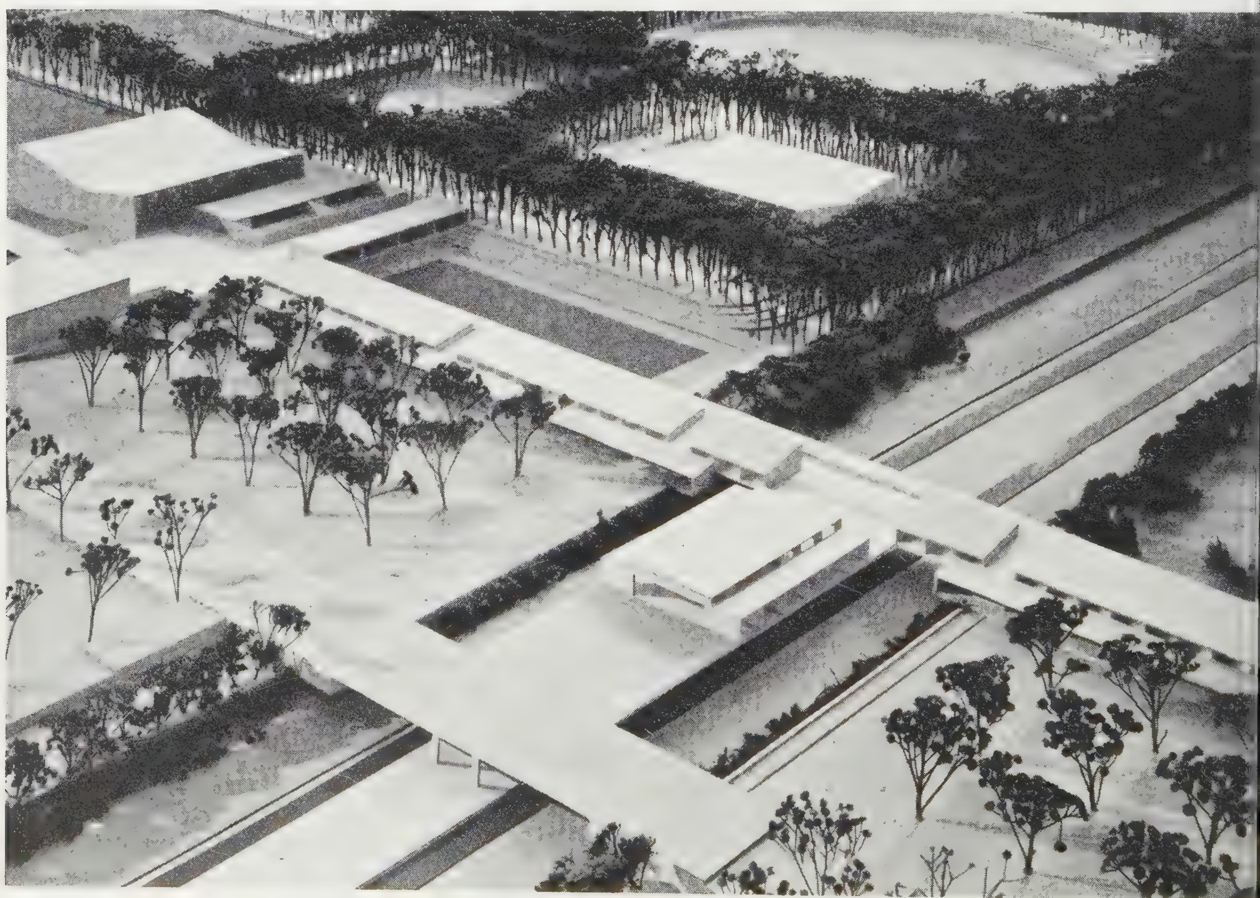
I henhold til egnsplanen regnede vi med, at det skulle blive en ren boligby, kun med de til boligen knyttede virksomheder: butikker, værksteder, administration, institutioner for opdragelse, undervisning og rekreation. Man kan have sin tvivl om rigtigheden

af at skabe sådanne rene boligbyer; men vi så det som et program for opgaven.

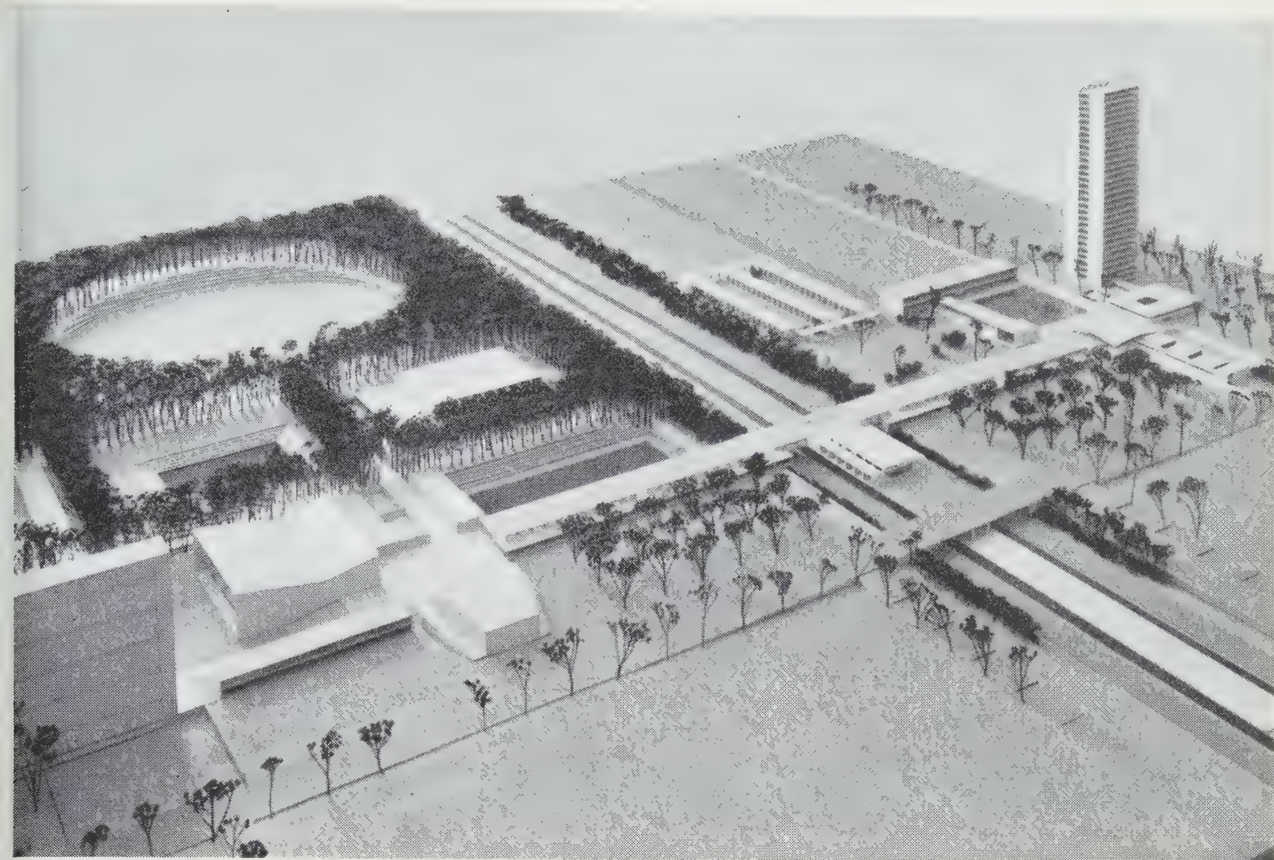
Fra motorvejens udfletninger førtes motortrafikken ind over området i et stormasket vejnet. Inden for hver rektangulær maske kunne placeres et lille boligområde uden gennemgående trafik, et nabolag hvor man fra hver bolig uden at krydse nogen kørende trafik kunne komme ad fodgængerstier til beskyttede legepladser og andre grønne områder.

Men størst principiel interesse knytter der sig nok til udformningen af bycentret omkring stationen. Det gjaldt om bedst muligt at udnytte de muligheder, de forskellige niveau'er frembød for adskillelse af trafikanterne. Fra jernbanen skulle man gerne kunne komme direkte til butiksstrøget. Vi blev enige om at udforme det som en ren fodgængerpromenade, hvor man uforstyrret af vogne kunne gå og se på butikkernes udstillinger. Men samtidig må der for de kørende være en nem adgang til at køre nær til butikkerne og parkere der. Man kan tænke sig striber af parkeringspladser på begge sider af en fodgængergade. Sådanne er de fleste af de nye amerikanske butikscentre og også „Lijnbaan" i Rotterdam. Men det viste sig at gøre forbindelsen med det øvrige gadenet for kompliceret. Derfor sluttede vi med at lægge alle parkeringspladser på den ene side af butikspromenaden og forsænket i forhold til den, så at de samtidig kunne give plads for varekørsel til butikkernes lagerkældre. Resultatet blev to færdselsårer ført på b over jernbanen: en ren fodgængergade og en r motorvej og begge kunne man komme direkte til stationen. Mellem de to linier lå butikker og pa keringspladser.

Holdet tumlede meget med udformningen af sel butiksgaden. Der blev udført en del skitser til „i teressante" gaderum, snart snævre med butikker begge sider snart udvidende sig til små pladser, hv man kunne tænke sig fortovsrestauranter og and hyggeligt liv. Man var opmærksom på, at et butik strøg ikke bør være for bredt. Mange af de n butikspromenader i amerikanske og engelske nye b dannelser er så brede, at de føles tomme, mens yndede gamle butiksgader enten det er Merceria Venedig, Kalverstraat i Amsterdam, Bond Street London, eller Østergade i København er smalle strø hvor trængslen virker oplivende og understreger g dens karakter af en broget bazar. Som det ofte gå gik man fra de mere komplicerede former til enklere og man standsede ved en lang retlinet ove dækket promenade, åben mod vest med udsigt ov sportspladser og andre grønne områder og med e lang butiksfaçade langs østsiden. Den gik stik nor syd over jernbanen og førte mod nord til en pla med administrationsbygning, supermarked og kolle tivhus, mens den mod syd førte til en forplads biografen, svømmehallen, stadion og et højhus

Model af centret. Lokalvejen, stationen og butiksstrøget ligger over motorvej og bane

Model af centret. Motorvej og bane skærer billedet diagonalt fra nederste højre hjørne. Kollektiv-højhus, rådhus og supermarked ses til højre i billedet. Stadion, svømmebassin, svømmehal, tennisbaner og biograf ses på venstre halvdel af billedet

beboelse. Ad overdækkede lave ramper kunne man stige fra butikstorvet ned til parkeringspladsen, der lå en etage lavere og var udformet som et beplantet område, hvor bilerne står i skygge under træerne.

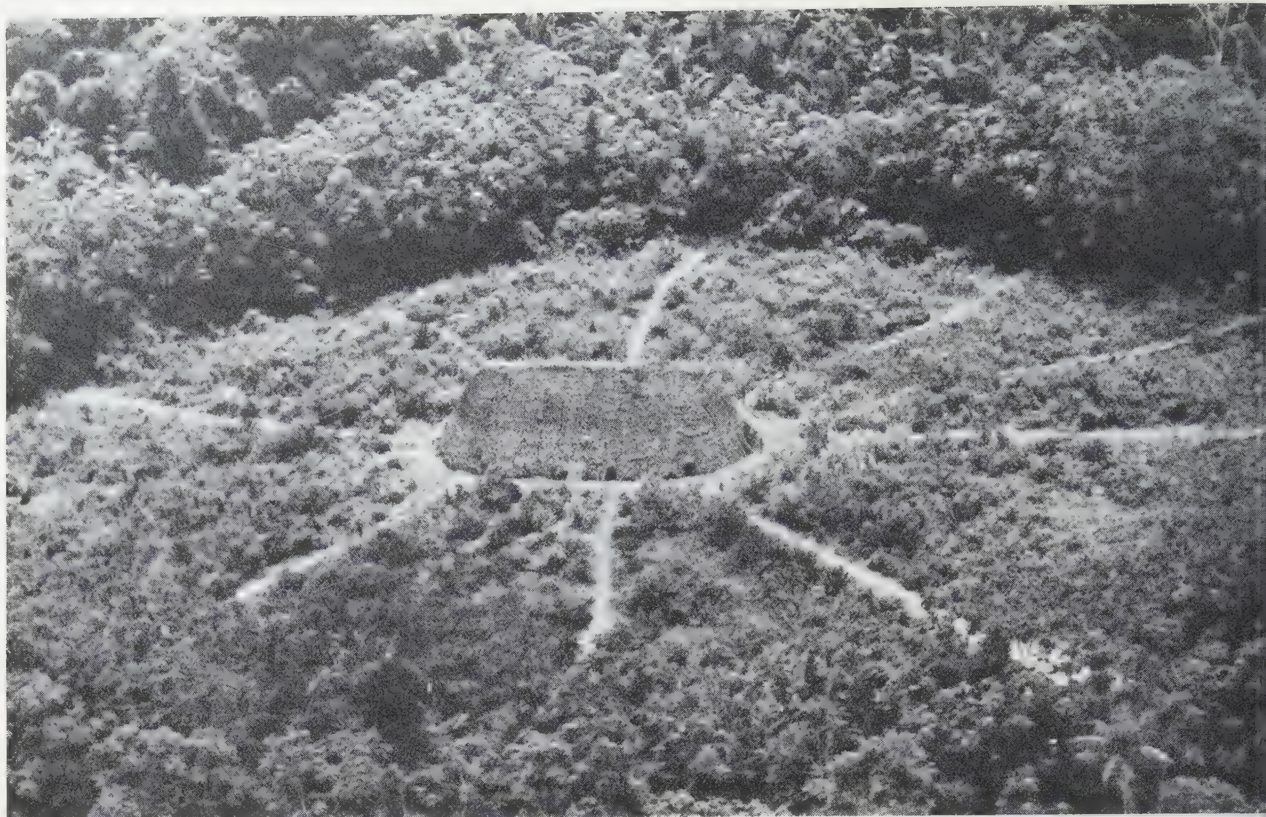
Det forekommer mig, at hele denne ordning (tegnet af Arne Christiansen) var simpel og overbevisende, og bedre end man almindeligvis ser den udført. I det virkelige liv vil man nok finde grundene ved jernbanen så kostbare, at man ikke vil udlægge dem til parkeringspladser i det omfang, som her er gjort. Men en skønne dag vil kravet melde sig, og så bliver de vanskelige at virkeliggøre på det rigtige sted.

Arbejdet med modellen, hvor alle enkeltprojekterne blev stillet sammen til en helhed, var meget lærerig. Mens ældre byer kan have ganske klare dominanser: en stor kirke, et rådhus, er der ikke de samme store samlende elementer i en moderne by. Kirken, der svarer til en normal menighed og som skal bygges med beskedne pengemidler, kan ikke rigtig gøre sig gældende i de udstrakte bydele. Og selv om man ikke skal underkende menighedslivet og kirkens sociale funktioner, kan den ikke spille den samme rolle som kirken i et middelalderligt bysamfund. Og rådhuset – hvor man har et sådant – er mere et stadigt voksende administrationsmaskineri med et flertal af små kontorceller end et fælles stort mødested for borgerne.

Der er altså ikke nogen enkeltbygninger, der kan virke dominerende og samlende for hele bydelen. De steder mange mennesker mødes i dag og som mest får dem til at føle, at de hører til et bysamfund er vel nok butiksstrøget og – på visse dage – sportspladsen. Men de bygninger, der hører til butikscentret er i følge deres natur hver for sig ikke særlig store, og det er unaturligt at prøve på at skabe nogle høje forretningsejendomme, da det er den underste etage, der har en forretningsmæssig værdi. Det forekommer mig, at det i akademiprojektet er lykkedes af de mange enkeltbutikker og deres parkeringspladser at skabe en stor helhed, der ganske vist ikke dominerer ved højde, men alligevel tilfører byen et stort drag, som nok kan tiltrænges i en omegnsby.

Også idrætsparken med dens stadion, dens alléer mellem fodboldbanerne og de enkelte sportsbygninger, er en sådan stor dominerende helhed, som det var ønskeligt at få lagt ind i en ny bydel.

Da vi havde arbejdet med alle enkeltprojekterne og følte os nogenlunde sikre på, at de havde fornuftige størrelser, var vi ikke så lidt spændt på, hvordan de ville virke, når de blev stillet sammen og anskueliggjort ved modellen. Den viste, at man godt kunne få det lange, lave butiksstrøg til at harmonere med det høje skyskraberagtige kollektivhus. Hver af dem havde format. Og der var noget tiltalende i størrelsernes vækst fra de små enheder ved stationen til de større ved pladserne, til de allerstørste ved sportsanlæg og højhuse. Man har overalt klare retninger og en fast inddeling og målestok, som det er let for øjet at arbejde med. Man kunne ønske sig, at man ofte i det virkelige liv kunne få lejlighed til at arbejde sådan på een gang rationelt og arkitektonisk med byernes udformning.

Indianerstammerne, der lever i den tætte urskov, er helt uden forbindelse med omverdenen. Hele stammen bor i en stor hytte og er helt uberørt af civilisation

Indiansk keramik

Af Mary Beatrice Bloch

Da Christopher Colombus på sin første rejse sejlede mod vest, landede han på en ø, som han kaldte San Salvador. Hans tapre flok troede, de befandt sig i Indien, og Colombus fandt aldrig ud af, at han var nået til et nyt kontinent og ikke blot en indisk forpost. Endnu den dag i dag lever hans fejltagelse i stednavnene, f. eks. kalder vi de Caraïbiske øer for Vestindien.

Uheldigvis var de soldater, der udførte erobringen, hverken konger i åndens rige eller håndværksmestre med øje for de finere detailler, – conquistadorern var koldblodige eventyrer, nogle af dem forbryder sluppet ud af fængslet for at fylde rækkerne i det hasarderede foretagende. De havde ikke udstå farerne på et ukendt hav for at beundre en fremme kultur. De var ude efter bytte.

Indianerne ved kysten deltager i den hurtige civilisering af Venezuela

Da conquistadorerne nåede de sydlige fastlan mødte de Inkaernes vidtstrakte landområder. Civilisa tionen her er en sammensmeltning af tidligere ku turer med indslag af såvel kulturen, som den havd udviklet sig i byerne langs kysten, som af de mystisk kultursamfund, der havde hjemme i højsletterne me lem Andesbjergene. Kunne denne kultur ikke hævd sig i sammenligning med den midtamerikanske hva angår monumental arkitektur og skulptur, matemati astronomi og skrivekunst, stod den på absolut li fod med den, når det gjaldt ingeniørarbejde, vejby geri, bygning af broer og fæstningsværker. Det samm gjorde sig gældende med hensyn til pottemagera bejde og forarbejdning af kunstfærdige tekstiler.

Med deres kastespyd, buer og pile var indbyggern fuldstændig forsvarsløse overfor europæernes skyd våben og øvrige militære udrustning. Overalt hv den hvide mand kom frem skete der en gradvis ti bagetrækning, og på sine steder en endelig udryddel af indianerne. Den gensidige påvirkning mellem de kulturer, der støtte sammen, var ubetydelig. Det v hovedsagelig nye jagt- og kampmetoder, man lær

Husgeråd i brændt ler fra Venezuela. Den store krukke og dunken er gamle arbejder. Den lille krukke i forgrunden er af nyere dato

af hinanden. Selv indenfor områder med dyrket land havde det spansk-amerikanske kolonisamfund store vanskeligheder ved at få fodfæste. Og hvor den indfødte befolkning bestod af lutter nomader, som i flodområdet og på de vestlige sletter, lykkedes det aldrig spanierne at få bugt med indianernes fjendtlighed.

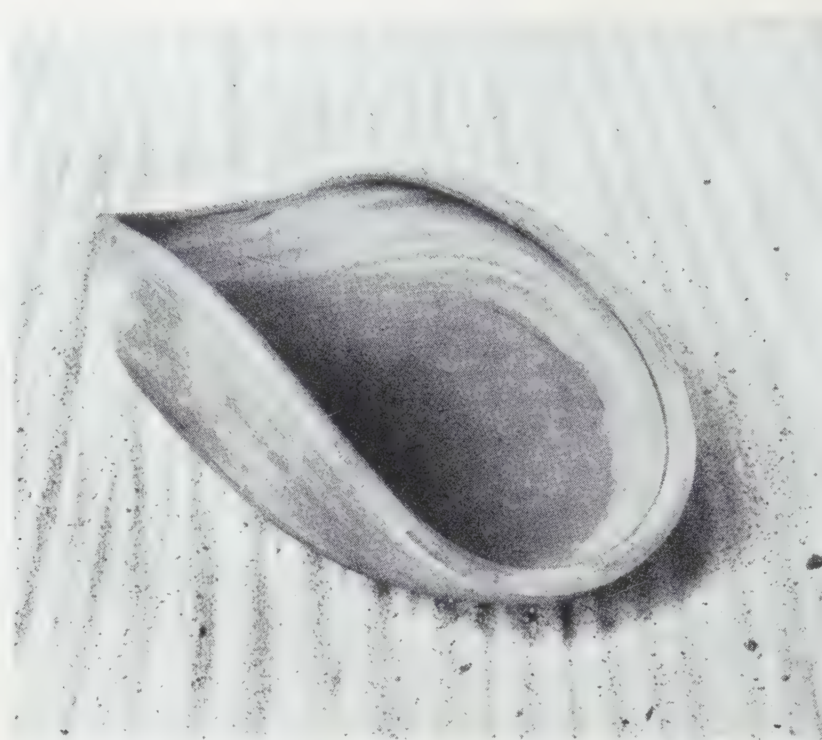
Pottemageriet var almindeligt overalt. Nogle steder i det sydvestlige område blev husholdningsredskaberne oprindelig lavet af kurvefletning, der undertiden var klinet med ler for at gøre skåle og potter vandtætte. Senere brugtes udelukkende ler, men med den primitive mands indgroede vaner fastholdt man i århundreder de gamle former, og endog kurvenes struktur blev præget i leret.

I området mellem Maya og Azean var der adskillige kulturer med rige overleveringer af arbejder udført i ler, sten og metal, der viser de originale træk sammenblandet med kulturtræk både syd og nord fra. Man har haft mest held med arkæologiske undersøgelser i Andeshøjsletterne. Det tørre klima i disse egne har bevaret så meget, at livet og kunsten her er lettest at rekonstruere. I Andesbjærgenes lange kæde findes et sted omtrent på midten et højt plateau to hundrede til tre hundrede kilometer bredt og mere end tre tusinde kilometer langt. Vest derfor med grænser ud mod Stillehavet ligger en smal sandet kyststrækning mindre end to hundrede kilometer bred med tropisk vegetation og med bjergene som baggrund. Områderne er skilt fra hinanden af ørkenstrækninger. Teoretisk er det et ugunstigt terrain for kulturens fremtrængen.

De fleste af Colombias gamle kulturcentre ligger indenfor højlands-zonen, som er bredere og mere afvekslende end højlandet i Ecuador og Peru, og som består af ikke færre end fire bjergkæder. Landet har været beboet af en del små stammer, men kun i eet område var der tegn på en større organisation. Rundt omkring de moderne byer Bogota og Tunja er der nogle store, dybe sænkninger i hvilke Chibchaerne boede – det var en gruppe af indbyrdes beslægtede stammer, som havde dannet et samfund, da spanierne kom. Men samfundet viste kun ringe tegn på videre udvikling, fordi der altid var indbyrdes stridigheder.

Materialet, som chibchaerne bruger til deres pottemageri, er en hvid masse, nødtørftigt brændt, rå eller ufuldkommen poleret, i reglen umalet eller undertiden malet rød. Dekorationerne er cicelerede eller prægede, et ofte forekommende mønster er prikker anbragt i cirkler. Også stærkt stiliserede og meget detaillerede menneskefigurer findes. Modelleringen er sommetider meget naiv og ufærdig. De mest almindelige krukker er kugleformede og forsynede med en krave.

Quimbaya, et landområde i Colombia, som ligger i og omkring den centrale del af Caucadalen, er kendt for sine fine guldarbejder. Pottemagerarbejder er her bedre brændt, de dekorerede kar er sædvanligvis lavet

Gammelt lerfad med en form, der godt kunne nutidig.

På modstående side. Gammelt indiansk lertøj en varm og levende overflade, fremkaldt ved rekte flammepåvirkning under brændingen. På anvendes til jagt. De har forgiftede spidser. F med den løse spids gør det vanskeligt for et skudt dyr at bevæge sig gennem den tætte jun Den fjerprydede hat bæres af stammehøvdin

Lerkar af nyere dato, helt glaseret indvendig og med den overløbende glasur som udvendig dekoration

Indianerpige, smukt dekoreret næsten som en lerkrukke

af udrørt ler, og der er mange forskellige typer, skønt dette sidste vel snarere skyldes forskellen i alder. Her er både simple kantede potter og krukker med fod.

Meget af indianernes kunsthåndværk og håndværk i det hele taget skriver sig så langt tilbage som fra den før-columbianske tid, og deres pottemageri står på et meget højt stade. Og mens mange landes indfødte keramikerkunst helt er gået i glemme, har indianernes pottemagervirksomhed overlevet. Ikke blot som brugsgenstande men også på grund af former og udsmykninger står den som den bedste overlevering af stammetraditioner.

I begyndelsen var pottemageriet en form for kv delig husflid, og det er den forblevet hos alle indiane Aldrig har et håndværk bestået med mere primiti materialer og redskaber. Leret, sandet og ingredie serne til hærdning og udrøring af leret, farvestoffet, er taget med stor ærbødighed fra Moder Jord i d taknemmelighed over, at hun forsyner dem med a hvad der er nødvendigt. Og pottemageriet er stad et *hånd*værk, som det var for tusind år siden. Ikke e gang pottemagerens skive har fundet vej til indianern

I begyndelsen af det 20. århundrede kan man si at stammekulturen har nået sit laveste stade. I st

INGEMANN

dele af det spanske Amerika var der ikke mange rene indianerstammer. De få der var – på strækninger fra Peru til Mexico – var blevet forarmede og udpinte og mindre end nogen sinde i stand til at udvikle håndværk og teknik. De havde forbrugt så megen af deres energi til deres århundredlange passive modstand mod forandringer, var blevet så indadvendte, som et resultat af deres anstrengelser for at leve i fred, at de var fuldstændig ude af stand til at udøve en udadrettet indflydelse på kulturen i de lande, hvor de udgjorde så stor en del af befolkningen. Indianerne som selvstændige sociale grupper er på sine steder helt eller delvis forsvundet og på andre kun af lokal betydning.

I de sidste to generationer har den industrielle revolution været af største betydning for indianerne. Ved hjælp af de forbedrede samfærdselsmidler og det voksende overskud af moderne industriprodukter, landbrugsmaskinerne, benzinmotoren, de befæstede veje, jernbanerne og flyvemaskinen, der kan nå til de fjernest liggende egne, er der sket en dybtgående ændring i den indianske befolknings levevis. Den begrænsede brug af de indfødtes klædedragt og udbredelsen af det spanske sprog i de rene indianerstammer er tegn på denne ændring.

Nye honorarregler

Udviklingen rider som bekendt hurtigt i vore dage, og bestemmelser og paragraffer kan derfor let komme til at hinke uhjælpelig bagefter, hvis de ikke til stadighed holdes under opsigt og tages op til revision med passende mellemrum. Det kan derfor ikke undre nogen, at arkitekternes honorarregler, som blev udformet i en så fjern fortid som i 1922, efterhånden var lidet egnede til at danne grundlag for beregning af honoraret for byggeri af i dag. Hele den tekniske udvikling og det offentliges stadigt udvidede kontrol med alle faser af byggeriets planlægning og udførsel har gjort det at gennemføre en byggesag til noget ganske andet i dag, end det var i årene efter den første verdenskrig.

Denne udvikling har givet arkitekten en central position i byggeprocessen, men samtidig har den lagt store byrder på ham. Der er i disse år sket en udvidelse af projekteringen, som arkitekten ikke har kunnet få dækning for gennem honorarerne. Dette indebærer ikke blot en belastning af arkitektstandens økonomi, men også en fare for byggeriets fortsatte udvikling. Det er arkitektstandens ønske stadig at kunne yde en så omhyggelig og grundig projektering, som en forsvarlig gennemførelse af en byggesag kræver, men dækker honoraret ikke arkitektens indsats, opstår der et dilemma, som ingen kan være tjent med.

Allerede i 1952 vedtog D.A.L.'s repræsentantskab et forslag til nye honorarregler for bygningsarbejder, som dels var klarere formulerede end de gamle regler, dels var à jour-ført under hensyn til den udvikling, der har fundet sted. Dette forslag indeholdt desuden en revision af de forskellige opgavers klassificering og af honorartabellerne.

Om disse nye regler og reviderede tabeller indledede arkitektforbundets bestyrelse samme år forhandlinger med det daværende prisdirektorat. Disse forhandlinger har været overordentlig langvarige og vanskelige ikke mindst som følge af, at prisdirektoratet mente at måtte lade de forskellige bygherreorganisationer udtale sig om det af landsforbundet fremlagte forslag. Dette sidste medførte, at forbundet måtte optage forhandlinger om honorarreglerne med Fællesorganisationen af almennyttige danske Boligselskaber, Bygge-Societetet og med de kommunale organisationer. Endvidere anmodede prisdirektoratet – som under forhandlingerne blev ændret til et monopoltilsyn – boligministeriet om at udtale sig om forslaget.

Det er ikke stedet her at redegøre for de mange faser af disse komplicerede forhandlinger. Det skal blot konstateres, at der nu efter de mange års forhandlinger er opnået et resultat, idet monopoltilsynet har tiltrådt et forslag til nye *honorarregler for bygningsarbejder* og tillige de af landsforbundet i 1954 udsendte vejledende *honorarregler for bebyggelsesplaner*. Endvidere har monopoltilsynet godkendt det forslag til *standardkontrakt for boligselskabsbyggeri*, som var resultatet af forhandlingerne mellem forbundet og Fællesorganisationen af almennyttige danske Boligselskaber.

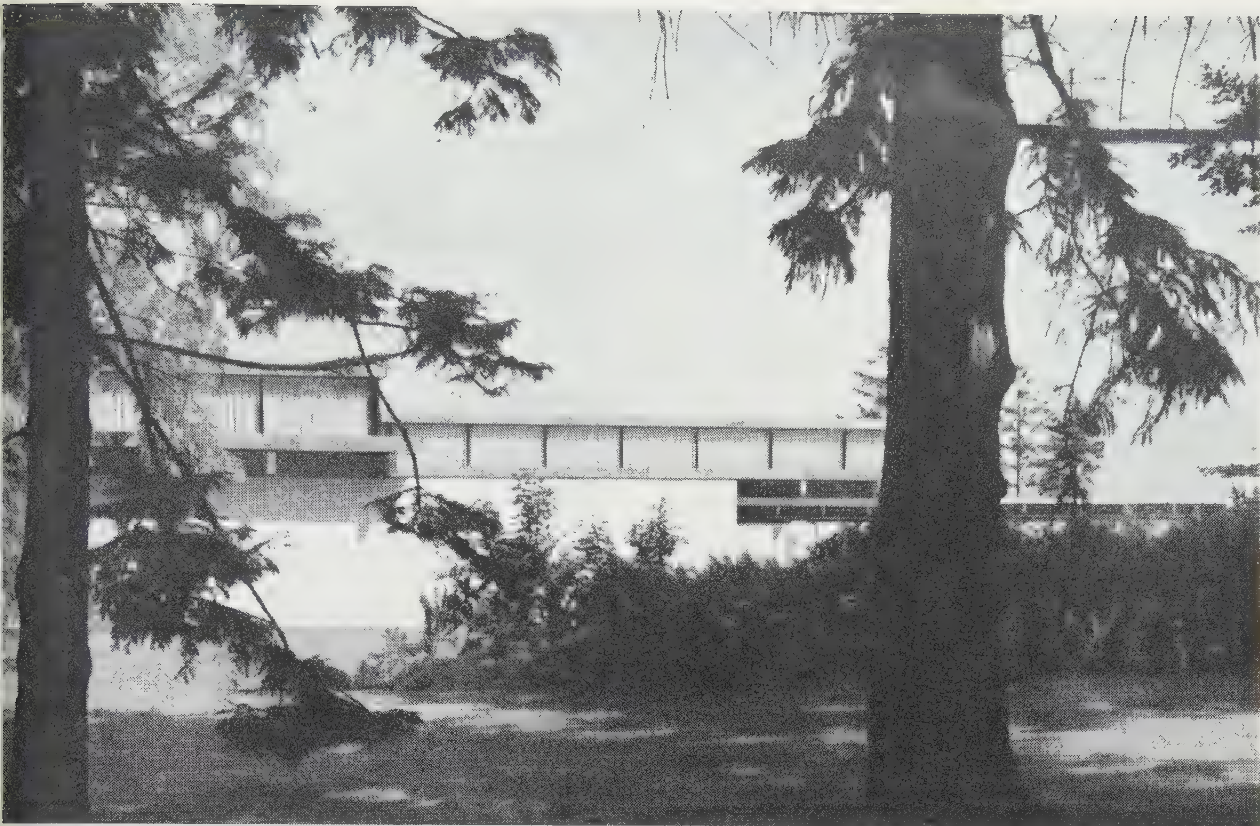
Endelig har monopoltilsynet samtidig med de nye reglers ikrafttræden ophævet prisdirektoratets beste melse af 12. november 1949 om regulering af ar tekthonoraret ved boligbyggeri. Det må også sig at være på høje tid, at denne bestemmelse – som ar tekterne altid har betragtet som urimelig – ophæv Den var en af de meget få maksimalprisbestemmel fra prisdirektoratets dage, som blev opretholdt, ef at alle krigs- og efterkrigsårenes øvrige prisregulering faldt bort ved den nye monopollovs vedtagelse i 195 Denne rabatordning, der blev påtvunget arkitekter i 1949 som en erstatning for prisreguleringen af 194 var ikke saglig begrundet, men et led i den polit som gik ud på at holde prisniveauet i det nye bol byggeri nede. Den har medført, at der er opstået lavere honorarniveau for boligbyggeri end for det ø rige byggeri. Ved de forhandlinger, der har været fø har dette forhold været en komplikation. Hvis m nemlig ophævede prisdirektoratets regulering samtid med gennemførelsen af nye honorarregler med et h ere honorarniveau, ville honorarerne for boligbygg riet stige uforholdsmæssigt i forhold til honorarer for det øvrige byggeri.

Dette problem har imidlertid fundet sin løsning ge nem de aftaler, som landsforbundet har indgået m Fællesorganisationen af almennyttige danske Boligs skaber, og hvorefter der for det almennyttige sta støttede boligbyggeri kan ske en honorarreduktio når en række betingelser for samarbejde mellem a kitekt og boligselskab overholdes. Disse betingelser formuleret i den nævnte standardkontrakt.

Man kan sige, at den tvungne reduktion derv blot afløses af en frivillig. Dette er imidlertid et b tydeligt fremskridt, fordi den i så tilfælde hviler visse forudsætninger og derved bliver saglig begru det. Baggrunden for den nævnte aftale er, at de s ciale boligselskaber er permanente bygherreorganis tioner, som i kraft af deres organisation og erfarin kan aflaste arkitekten for et ikke ringe arbejde i fo bindelse med byggesagens gennemførelse.

Helt har monopoltilsynet dog ikke ment at kun slippe den regulerende indgriben i arkitekthonorar Som en sidste rest af den officielle regulering har ma opretholdt en *midlertidig* bestemmelse om, at der f énfamiliehuse opført med statslån af private bygherr skal ske et fradrag i honoraret på 10 pct. Man men her at varetage et socialt hensyn, som dog vel nærme må betragtes som værende af symbolsk art, al den t en besparelse på et par hundrede kroner ved proje tering af et énfamiliehus næppe kan være af stør betydning for den familie, der ønsker at bygge eg hus. Denne bestemmelse vil imidlertid falde bort, n landsforbundet til sin tid indfører en typehusordnin

Som sagt i indledningen forældes paragraffer hu tigt i vore dage. Det er derfor også en aftale melle landsforbundet og monopoltilsynet, at honorarre lerne skal tages op til revision senest om 5 år. Fo håbentlig lykkes det da at få rettet de skævheder, so de lange og trange forhandlinger har medført.

Jørgen Bo og Vilhelm Wohlert: Louisiana, museum for moderne kunst, Humlebæk. Louisiana er udførligt omtalt i Arkitektur nr. 5, 1958

Træprisen uddelt første gang

Den store hæderspris på 10.000 kroner, som er indstiftet af Træbranchens Oplysningsråd, blev lørdag den 15. november uddelt første gang. Arkitekterne Jørgen Bo og Vilhelm Wohlert fik prisen for de arbejder, hvor de med så stort talent har anvendt træ i bygningskunsten. Jørgen Bo's eget hus har været publiceret så ofte, at alle kender det. Wohlert's butik for Thiele er det smukkeste butiksinteriør, man erindrer fra de seneste år. Louisiana, deres fælles arbejde, var den direkte tilskyndelse. I dette byggeri er træet anvendt som konstruktionsdele og ikke blot som dekorative elementer. Men de har formet træet og behandlet det med sans for materialets æstetiske egenskaber. Træet indgår som en naturlig del af et stykke helstøbt arkitektur.

Ved beslutningen om prisens uddeling har arkitekternes kunstneriske kvalifikationer været afgørende. Med træprisen er det blevet muligt at stimulere interessen for den visuelle kultur – en bestræbelse i Louisiana's ånd. Betydningen heraf skal man ikke undervurdere i en tid, hvor der kun står virkelig respekt om den litterære kultur. Ingen blues ved at indrømme ukendskab til billedkunst og arkitektur, men det er få, der vil vove at indrømme et ukendskab til litteraturen. Den offentlige opmærksomhed, som hædersprisen påkalder, vil komme flere til gode. Vi glæder os på alles vegne, men ikke mindst på bygningskunstens.

Højtideligheden omkring prisens uddeling fandt selvfølgelig sted på Louisiana. Der blev derved en enhed over arrangementet, som gjorde det særligt festligt og overbevisende. Der var næppe en eneste af de mere end hundrede deltagere, der var i tvivl om, at prisen var placeret det rette sted.

Arkitekt Flemming Grut, der er medlem af bedømmelseskomiteen, motiverede i en lille tale, at valget netop var faldet på Jørgen Bo og Vilhelm Wohlert. Det var en hjertelig, kollegial hilsen – et udtryk for hele standens glæde over det trufne valg.

De to arkitekters tak var formet som et lille causeri om materialets inspiration. At træet også kan inspirere til litterær udfoldelse beviste Jørgen Bo med sit smukke og fængslende lille foredrag. Det var en meget velformet hyldest til træet. Indrammet af kammermusik og sluttet med en hyggelig reception blev det en ny og festlig begivenhed i byggeverdenen.

Træbranchens oplysningsråd er en ung institution, men den har forbløffende hurtigt fæstnet sig i byggefolks bevidsthed som en aktiv formidler af samarbejdet mellem byggeriets mange parter. Med indstiftelsen af træprisen har den vist bygningskunsten og arkitekterne en interesse, som næppe kan undgå at blive gengældt.

S.

Heinrich Schliemann (1822–90), tysk arkæolog, storkøbmand, mangemillionær, lærte sig selv et dusin sprog, besluttede som 7-årig engang at finde Troja – og gjorde det, da han var omkring de 50

Mennesker og guder

C. W. Ceram: Mennesker og guder i 5000 år, en billedrevy. 362 sider, 310 reproduktioner i dybtryk og 16 farvetryk, kr. 76,00 indb. Aschehoug 1958.

Enkelte danske arkitekter har et særdeles nært forhold til arkæologien. Men også vi, der ikke professionelt er beskæftiget ved dette fag, føler os vist alle mere eller mindre tiltrukket af den videnskab, der har blotlagt så meget af oldtidens arkitektur og fremdraget så stor en del af fortidens kunst. Det er derfor rimeligt at gøre opmærksom på en dejlig billedbog, der i disse dage er fremlagt for nordiske læsere, takket være et samarbejde mellem det norske og det danske Aschehoug.

For få år siden udkom C. W. Cerams meget læste „*Fund, forskere og fortidsgåder*". I denne bog fortalte Ceram meget levende om en stor del af de vigtigste fund, der var gjort i landene omkring middelhavet, i Mesopotamien og i Mellemamerika. Ikke alene hørte vi om tingene selv, men også om „mændene med spaderne" og de ofte helt eventyrlige og dramatiske begivenheder, der knyttede sig til udgravningerne.

Som et billedsupplement til dette værk har forfatteren nu udsendt „*Mennesker og guder i 5000 år.*" Han har gjort et storartet udvalg blandt de adskillige tusinde billeder, han har haft til rådighed. En stor del af illustrationerne har ikke tidligere været offentliggjort.

I gamle tegninger og stik, i malerier og fotografier følger vi mænd som *Champollion*, der genialt tydede hieroglyferne, og *Schliemann*, der takket være sin blinde tro på, at Homer skulle tages bogstaveligt, fandt Troja. Vi følger *Evans*' dristige (og tvivlsomme) restaurering af paladset i Knossos og åbner med *Carter* og *Carnarvon* Tut-Ankh-Amons grav i Kongernes Dal. Vi er med *Woolley* i Abrahams by Ur og trænger med *Stephens* ind i Mellemamerikas jungle og finder mærkelige vidnesbyrd om den gammelamerikans kunst og kultur. Vi . . . Nej, det ville blive oprem ning, hvis der her skulle gøres rede for alle de sted Ceram fører os til. Han er en god *guide*, fortæller koncentrerede billedtekster levende og fængslende, s ledes at man, også uden kendskab til hans tidlige bog, får et godt billede af en stor del af arkæologie historie.

„Mennesker og guder . . ." er en smuk bog, m tekst og billeder livfuldt sat op. Reproduktionerne i dybtryk, hvilket giver det mangeartede materia en tiltalende ensartethed. Ind imellem er der anbra delikate farvefotografiske tavler. Bogen er trykt på let forståeligt norsk.

En enkelt lille indvending: Der er ikke rigtig kons kvens i den idè at trække de første ord i tekstafsnitte op til illustrationerne som en art billedforklarin Man overser dem til tider, hvilket naturligvis k virke noget forvirrende. Disse billedunderskrifter forøvrigt gjort så lokkende, at hvis en „læderjakk fik øje på dem, ville han utvivlsomt kaste sig ov studiet af arkæologiens historie: Pigen fra Via Appi Skelettet i Bryggerhuset, Mand eller Kvinde og D dansende Mumie.

Der er bag i bogen en overskuelig tidstavle ov arkæologiens historie, en redegørelse for billedstoffe kilder, litteraturhenvisninger og navne- og sagr gister. Dette appendix gør bogen god som opslagsb og til et udgangspunkt for videre studier.

Ceram skriver populært, javel, men hans viden o emnet er meget stor og hviler på nøgtern, vide skabelig basis, og det gør jo egentlig ikke noget, skildringen af videnskabeligt arbejde kan gøres spændende som nogen roman. ***Bent R***

Glasfiberarmerede plader i byggeriet

Martin Mittag: Scobalit Handbuch. Karl Krämer Verla Stuttgart, 1958. 160 sider, ill. Pris DM 13.80.

Scobalit kalder man i Tyskland de glasfiberarmere polyesterplader, der også herhjemme fremstilles so plane og bølgeplader. Lysgennemtrængningen meget stor i disse plader, og de lader sig som beken let bearbejde med almindeligt snedkerværktøj. De uden er der folk, der synes at materialet er i besi delse af dekorative egenskaber.

I Tyskland anvendes materialet tilsyneladende langt flere formål, end hvad der er sædvanligt her landet. Martin Mittag, der er en flittig redaktør byggetekniske håndbøger, har derfor kunnet samle rigdom af detajlløsninger ved pladernes anvendels Og det er selvfølgelig af stor værdi for den, der kon mer ud for at skulle anvende disse plader, at kun se, hvordan andre har grebet sagen an.

Som sædvane i tyske håndbøger, er alle detajls omtegnet i en ensartet og tydelig teknik. Hvordan skaber den økonomiske baggrund for dette kostba tilrettelægningsarbejde er ubegribeligt. Bogen er billig.

Indlæg

Honorarsagens procedure

På D.A.L.s repræsentantskabsmøde d. 12.10 vedtog repræsentanterne bestyrelsens forslag til nye honorarregler, d.v.s. vedtagelsen gjaldt en bemyndigelse til bestyrelsen til, på grundlag af det foreliggende forslag til nye honorarnormer, at afslutte forhandlingerne med de „påtaleberettigede“ myndigheder.

Det vil sikkert undre mange af landsforbundets medlemmer – ikke mindst de 122 medlemmer, der få dage inden mødet havde protesteret mod forslagets vedtagelse, inden en grundigere klarlæggelse af de nye honorarreglers effektivitet var fremkommet – at erfare, at forslaget blev vedtaget med 48 stemmer mod 8 (1 blank) og det kortfattede referat i *Arkitekten* nr. 22 kan give indtrykket af at et enigt og overbevist repræsentantskab vedtog reglerne. Det hænder af og til, at referater af regeringsvalg beretter om 99 pct. majoritet for det bestående styre og den konstruktivt tænkende læser kan i dette tilfælde ønske at vide lidt mere om præmisserne for afstemningen ved repræsentantskabsmødet.

Af den „køreplan“, der bringes på side 408, fremgår det, at det første møde om sagen (12.7.) faldt på et uheldigt tidspunkt midt i sommerferien. Trods spørgsmålets uhyre vigtighed var det da også kun muligt for ca. 50 pct. af repræsentanterne at give møde. De 14 dage, som repræsentanterne havde til at sætte sig ind i forslaget i den ved forhandlingerne med myndighederne omarbejdede skikkelse, var også alt for kort tid til, at man kunne overskue virkningerne af det komplex af regler og beregningssatser, som det havde taget forbundets experter adskillige år at fremstille. Mødet konkluderede i en udsættelse og en fornyet behandling af spørgsmålet ved det kommende efterårsmøde. Ved mødet blev en række mistydningsmuligheder og usikkerhedsmomenter i det nye forslag fremdraget ligesom det blev påvist at bestyrelsens påstand om en gennemsnitlig forhøjelse af honorarerne på ca. 10 pct. næppe kunne holde stik, idet en række negative momenter, der ikke kom til udtryk i tabellerne men i klassifikationen og i vedtægternes tekst virkede kraftigt i modsat retning. Bestyrelsen forpligtede sig til at søge disse forhold afklaret til næste møde ved beregningsexempler samt ved fornyet fordybelse i forslaget.

I den mellemliggende tid indkaldtes repræsentanterne til „orienteringsmøder“ hvor Hiort og Dyssel gennemdrøftede sagen med repræsentanterne og hvor man fik indkredset en række af problemerne uden derfor at kunne løse dem. Der blev ved disse møder henvist til ændrede „kommentarer“ der var under udarbejdelse og som forelå d. 24.9., *2 ½ måned efter at forslaget første gang havde været fremsat til vedtagelse.* Samme dag fremsendte 12 repræsentanter et memorandum til bestyrelsen i hvilket fremsattes en række ændringsforslag af større og mindre omfang. Bestyrelsens fyldige svar herpå forelå først d. 9.10. I mellemtiden havde en enkelt repræsentant fremsendt et memorandum til bestyrelsen, der ikke nåede at blive besvaret inden repræsentantskabsmødet d. 11.10.

De vanskeligheder der – selv med en stor arbejdsindsats – frembød sig for den, der ønskede at klarlægge sig de fulde virkninger af en evt. vedtagelse eller forkastelse, forøgedes betydeligt derved, at man fra bestyrelsens side ved en forkastelse påpegede det som en sandsynlighed, at myndighederne ville ophæve de gældende honorarregler og man advarede mod et deraf følgende kaos. Dette var hovedårsagen til at der fra flere sider (de 12 + 1 repræsentanter samt de 122 medl.) anmodedes om endnu en udsættelse af afstemningen. I sin indkaldelse til repræsentantskabsmødet afviste bestyrelsen imidlertid klart denne mulighed og fremhævede som *sit* synspunkt det nødvendige i en definitiv afgørelse på efterårsmødet.

Flertallet af de d. 11.10. fremmødte repræsentanter har derfor næppe kunnet have et fuldt overblik over det nye forslags konsekvenser for forbundets enkelte medlemmer såvel som for standen som helhed. Ved selve mødet forelå rettelsesblad til beregningsexemplerne samt bestyrelsens rettelser til det nye forslag, sidstnævnte ca. 1 ½ time inden afstemningen.

Formanden forelagde hele honorarsagens udvikling og de konsekvenser bestyrelsen mente de nye regler ville få såvel for den enkelte som for standen. Han påpegede desuden de overordentlig store vanskeligheder forslaget havde mødt hos de „påtaleberettigede“ myndigheder og fremholdt med megen vægt, at han anså det for ganske utopisk at gøre sig håb om en forbedring af honorarsatserne. Han opfordrede så stærkt som gørligt repræsentanterne til at slutte op om bestyrelsen og vedtage forslaget. Hvis dette ikke ville blive tilfældet fandtes 2 muligheder:

A) at udsætte afstemningen og lade et udvalg gennemarbejde det nye forslag. Det ville yderligere betyde fortsatte forhandlinger med myndighederne og en heraf følgende forsinkelse på ½ til 1 år før nye regler kunne træde i kraft.

B) at forkaste forslaget og håbe at man kunne beholde de gamle regler. Det ville betyde at honorarsagen måtte tages op „fra bunden“ og at årelange forhandlinger måtte gå forud for andre nye honorarregler.

I tilfælde af A) måtte bestyrelsen betragte det som (citat) „et tordnende mistillidsvotum“ og såvel formanden som de repræsentantskabsvalgte bestyrelsesmedlemmer ville stille deres pladser til disposition, d.v.s. gå.

I tilfælde af B) måtte bestyrelsen fremholde, at den var kommet så langt som det var den muligt og at den ikke ønskede at forhandle videre om sagen men ligeledes ville stille sine pladser til disposition. Formanden foreholdt repræsentanterne at de ikke kunne byde bestyrelsen at nedsætte et nyt forhandlingsudvalg, som foreslået af „de 12“.

Efter ca. 1 times diskussion vedtoges forslaget.

Bestyrelsen havde gennem forhandlingerne med myndighederne kørt forslaget så fast, at formandens parole fra mødet d. 12.7.: „take it or leave it“ – trods visse i mellemtiden opnåede forbedringer – dog for forslaget som helhed stadig d. 11.10. var en ultimativ realitet. Såfremt repræsentanterne ikke ønskede at kaste forbundet ud i et foreningsmæssigt kaos med bestyrelsesvalg og generalforsamlinger, måtte man acceptere honorarreglerne.

Afstemningens resultat må da ses som udtryk for, at forsamlingen – trods udtalte betænkeligheder ved de nye honorarregler – skønnede, at det som var opnået og det som eventuelt endnu kunne opnåes kun ville forspildes ved at lade bestyrelsen falde.

Det er ganske klart, at bestyrelsen ikke kan være forpligtet til at spørge repræsentantskabet hver gang man har forhandlet med en eller anden myndighed; men på den anden side må det være en almindelig foreningsmæssig regel, at afgørende spørgsmål forelægges på et sådant tidspunkt og på en sådan måde, at et NEJ til forhandlingsmodparten ikke samtidig bliver et NEJ til forbundets forhandlere, d.v.s. bestyrelsen. Ifølge forbundets struktur udøver de enkelte medlemmer deres indflydelse gennem repræsentanterne, og umyndiggørelse af denne forsamling kan ikke tåles.

På efterårsmødet var foruden honorarsagen tillige typehussagen på dagsordenen og også behandlingen heraf afsluttedes med en bemyndigelse til bestyrelsen. Man må forvente, at denne sidste sag – som i så tydelig grad har vakt interesse hos et stort antal medlemmer – bliver fremlagt for repræsentantskabet så betids, at en saglig behandling kan gennemføres uden at spørgsmålet om forbundets struktur og ledelse anvendes som argument ved sagens afgørelse.

For »De 12« Hans H. Hansen, Jørn Nielsen, Finn Monies og Erik Holst

Bestyrelsen har ønsket at tilføje følgende bemærkninger:

De langvarige og komplicerede forhandlinger om de nye honorarregler afsluttedes med Monopoltilsynet den 25. juni d. a.,

hvorefter bestyrelsen afholdt et ekstraordinært møde den 27. juni. Bestyrelsen følte en naturlig forpligtelse til *snarest muligt* at forelægge forhandlingsresultatet for repræsentantskabet og vedtog derfor på dette møde at indkalde til et ekstraordinært repræsentantskabsmøde den 12. juli. Da enkelte repræsentanter ankede over, at mødet skulle afholdes i sommeferieperioden, foranstaltede bestyrelsen en skriftlig afstemning blandt repræsentanterne om, hvorvidt mødet skulle afholdes eller udsættes. Da der var stor majoritet for dets afholdelse, blev det gennemført som planlagt. Efter henstilling fra repræsentanterne på mødet blev den endelige behandling imidlertid udskudt til et nyt møde, som afholdtes den 11. oktober. Mellem udsendelsen af forslagene til repræsentanterne og den endelige vedtagelse er der således gået ca. 3½ måned. Man kan derfor næppe med føje sige, at der har været urimelig kort tid for repræsentanterne til at overveje sagen i.

Med hensyn til bestyrelsens beslutning om at træde tilbage, hvis forslaget blev forkastet, er dette ganske i overensstemmelse med god parlamentarisk skik. Når en bestyrelse har forhandlet i 6 år og endelig har opnået et resultat, som ganske vist ikke er fuldt tilfredsstillende, men som dog efter dens opfattelse på en lang række punkter vil være til gavn for arkitektstanden, og den samtidig føler sig overbevist om, at yderligere forbedringer ikke kan opnås i øjeblikket, har den kun ét at gøre, hvis resultatet forkastes – at træde tilbage og lade nye kræfter komme til.

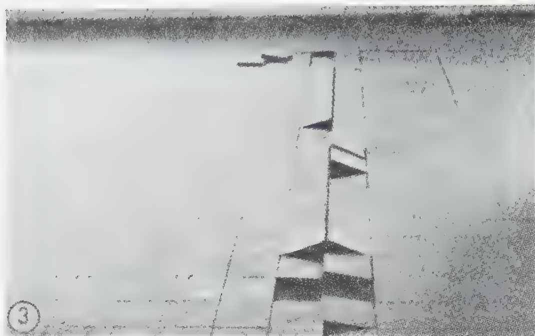
Bestyrelsen

Honorarsagens procedure

Udarbejdet af forfatterne som bilag til foranstående indlæg

Data	Facts	Kommentarer
27. 6.58	Indkaldelse til repræsentantskabsmøde om nye honorarregler. 5 bilag (20 sider redegørelse + 18 sider honorarregler)	
1. 7.58	Adskillige repræsentanter ønsker mødet udsat (skriftlig henv. til bestyrelsen).	– for at kunne gennemarbejde stoffet inden mødet. 14 dage er for lidt, og mødet faldt midt i ferien.
2. 7.58	D.A.L. udsender stemmeseddel til repræsentanterne om, hvorvidt mødet bør udsættes.	
8. 7.58	D.A.L. meddeler, at der er stemmeflertal for mødets afholdelse d. 12.7.58.	Af repræsentantskabets 66 medlemmer mødte ca. 50 pct.
12. 7.58	Repræsentantskabsmødet afholdes.	Forslaget vedtages ikke. Bestyrelsen skal forelægge beregningsexempler inden næste behandling på det ordinære repræsentantskabsmøde, normalt i november.
19. 8.58	Stenografisk referat af repræsentantskabsmøde d. 12.7 udsendes (37 sider).	Forhåndsindkaldelse til nyt repræsentantskabsmøde d. 11.10.58.
17. 9.58	D.A.L. indbyder repræsentanterne i København og på Sjælland til orienteringsmøder d. 25.9 og d. 3.10.	Tilsvarende orienteringsmøder har været afholdt i Odense d. 21.8. og i Århus d. 1.9.
24. 9.58	12 repræsentanter tilsender repræsentantskab og bestyrelse memorandum om honorarforslaget (24 sider).	Memorandum indehol[…] en kritik af og forslag […] ændring af bestyrels[…] honorarregelforslag, samt forslag til yderlig[…] udsættelse af det bera[…] mede møde og neds[…] telse af et udvalg.
24. 9.58	Bestyrelsen udsender udkast til: Vejledende kommentarer til honorarreglerne.	
25. 9.58	Indkaldelse til repræsentantskabsmøde d. 11.10.58	Skrivelsen indeholder […] afvisning fra bestyre[…] om udsættelse af beha[…] ling af honorarregle[…] til hvilke der skal ta[…] endelig stilling d. 11.10.[…]
26. 9.58	De ved mødet d. 12.7 vedtagne beregningsexempler (8 stk.) udsendes til repræsentanterne.	
26. 9.58	Referat af repræsentantskabsmøde d. 15.3.58 udsendes til repræsentanterne (20 sider).	
6.10.58	Mich. Lerche Stigård udsender memorandum til repræsentanter og bestyrelse (13 sider).	Forslaget indeholder […] regningsexempler, kr[…] af og forslag til ændrin[…] af honorarregelforslag[…]
9.10.58	Bestyrelsens svar på de 12 repræsentanters memorandum af 24.9.58 udsendes til repræsentanterne.	
9.10.58	122 medlemmer tilsender bestyrelse og repræsentantskab en adresse.	Forslag til udskydelse[…] behandling af hono[…] reglerne indtil et udv[…] kan klarlægge en ræ[…] tvivlsspørgsmål.
11.10.58	Berammet repræsentantskabsmøde afholdes. Rettelsesblad til bestyrelsens beregningsexempler uddeles og rettelser til forslaget om nye honorarregler uddeles efter frokost. Forslaget vedtages med 48 stemmer mod 8.	I vedtagelsen er in[…] holdt et krav om, […] ændrings- og supple-ringsforslaget, der er […] styrelsen i hænde in[…] 8 dage, skal søges g[…] nemført – resp. medta[…] – i forslaget.
17.10.58	De 12 repræsentanter sender supplerende ændringsforslag til honorarreglerne til bestyrelsen.	

De ovennævnte data (undtagen d. 11.10) angiver de på skriv[…] ser eller handlinger anførte data, og ikke modtagelsesda[…] „Honorarregelforslag" omfatter såvel nye honorarregler s[…] overenskomst mellem D.A.L. og Fællesorganisationen som St[…] dardkontrakten.

Opskydning af keramiske klinker

mørtel. Metoden er muligvis mere tidsrøvende end tørpudring, men den skulle jfr. Bring, sikre en god vedhængning mellem fliser og underlag.

b. Træbrolægning. – En tilsvarende opbulingsfare, som man har ved klinkergulve, findes ved en anden form for gulvbelægning, nemlig træbrolægning. Denne gulvbelægning anvendes ret hyppigt i tung og „tør" industri f. eks. i metalvarefabrikker, støberier etc.

I den første artikel „Kubbgolv i industrilokaler" gennemgår Christer Bring anvendelsesmulighederne og lægningsmetodikken for træbrolægning og behandler de ulemper og skader, der kan forekomme. I en efterfølgende diskussion redegør tre diskussionsdeltagere for erfaringer fra praksis og nævner eksempler på, hvorledes man har søgt at formindske risikoen for fremkomsten af skader, bl. a. ved anvendelse af d tationsfuger. En af diskussionsdeltagerne foreslår benytte skumgummi som fyldmateriale i fuger Dette forslag bliver taget op til undersøgelse på boratorium, og Christer Bring beretter i den na artikel om forsøgene og de opnåede resultater.

Forsøgene faldt heldigt ud, og det samme gjo forsøg, som man siden udførte i praksis. Artiklen sluttes med en detaljeret redegørelse for den fre gangsmåde man skal anvende samt en omtale økonomien.

3. Økonomi. – Civiling. G. Wennlunds artikel en teoretisk udredning af de økonomiske forhold anskaffelse af en gulvbelægning. Hvor stor må skaffelsesprisen være i forhold til de anslåede vedli holdelses- og reparationsudgifter? Skal man nødv digvis efterstræbe en beklædning med meget lang le tid fremfor et mindre holdbart materiale med min vedligeholdelsesudgifter etc.? Alle disse spørgsm kompliceres af de store vanskeligheder, der er f bundet med at sammenligne gulvmaterialer i tekn henseende, sådan som det omtales i artikler i grupp

Den foreliggende artikel giver en god idé om i flydelsen af de faktorer, der må tages i betragtn ved valg af gulvbelægninger, og den giver en an ning på en metode, hvorefter valget kan foreta udfra forudsætninger om stipuleret levetid for bel ningerne, rentefoden o. s. v.

Planlæg effektiv hulmurs-isolering med DANCO

Arkitekter og bygnings-ingeniører ved udmærket besked om den moderne skum-isolering, der blæses ind i hulmuren. DANCO, det eneste danske mærke, indtager her en fornem plads, hvad myndighedernes godkendelse og anerkendelse vidner om. Arkitekter og andre bygningskyndige lader sig lede af viden og erfaring - ikke af smukke ord. Derfor har denne annonce blot til formål at invitere Dem til at rekvirere alle oplysninger og tekniske beskrivelser om det gennemprøvede DANCO. Vi tror, en saglig gennemgang og vurdering af materialet vil resultere i et frugtbart samarbejde. Det er, hvad vi gerne vil gøre opmærksom på.

DANCO-
ISOLERING

DEN DANSKE SKUM-ISOLERINGS FABRIK · BROGÅRDSVEJ 49 · GENTOFTE

Linoleum ødelagt af stærke alkaliske rengøringsmidler. Det fotograferede areal er 25 cm bredt

4. Slid, rengøring o. s. v. – De to første artikler i denne gruppe henvender sig fortrinsvis til specialister. De behandler spørgsmålet om, hvorledes man på laboratorium kan bestemme et gulvmateriales modstandsdygtighed mod slid ved en akcelereret prøvning. Der er forskellige steder i verden konstrueret prøvemaskiner, ved hvilke man forsøger at reproducere den slidpåvirkning, som en gulvbelægning udsættes for ved gående færdsel. Med sådanne maskiner er det muligt at nå frem til relativt godt definerede værdier for forskellige materialers slidbestandighed. Desværre er der imidlertid ofte dårlig overensstemmelse mellem de resultater, der fremkommer ved en maskinel prøvning, og de værdier for slidbestandighed, som man i praksis opnår. – I artiklerne omtales nogle af de p[...] blemer, der er forbundet med ad laboratoriemæs[...] vej at komme frem til værdier for modstandsdygt[...] heden mod slid, som kan overføres til praksis, og d[...] beskrives en prøvemaskine, som man har brugt v[...] slidforsøg i Sverige. De forsøg, man har udført, o[...] fatter ikke blot forsøg med slidpåvirkning på det re[...] gulvmateriale, men også bestemmelse af sliddet, h[...] der er sand på gulvet. Forsøg har vist, at slitag[...] vokser proportionalt med sandmængden op til [...] 1 g sand pr. m.² gulvareal for derefter at ligge ko[...] stant eller aftage svagt. Endvidere har man forsø[...] at bestemme forskellige beskyttelsesmidlers, f. e[...] lakkers preserverende virkning. De resultater, der [...] opnået ved disse forsøg, har været af meget varieren[...] værdi.

Civiling. Mårten Mannerstråle påpeger i sin arti[...] betydningen af allerede ved udformningen af huset [...] projektere med god gulvøkonomi for øje. Trapp[...] entreer, elevatorer o. s. v. bør være forsynet m[...] måtter og skraberiste i et sådant omfang, at så meg[...] som muligt af det sand og snavs, der med fodtø[...] slæbes ind i huset, aldrig når ind på gulvene, hvor d[...] ligefrem vil virke som et „slibemiddel“ og forø[...] slitagen væsentligt. Man kan ikke regne med, at fo[...] standser op og tørrer fødderne af på de små måtte[...] eller skraberiste, som ofte er de eneste aftørring[...] anordninger, der findes i nuværende huse. Som a[...] solut minimum angiver civiling. Mannerstråle, [...]

ØNSKEKØLESKABET

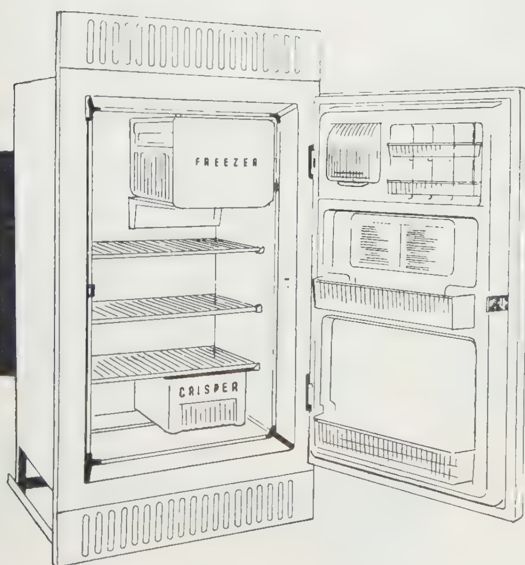
der passer fuldendt i tegningen ...

Sådan skal et køleskab se ud, når det skal være ekstra godt. Linierne er lette og elegante, som selve den moderne arkitektur

ATLAS nye kompressorskab er meget billig i drift (godt $^1/_2$ kilowatt pr. døgn). Det har ekstra stort frostrum med isskuffe og plads til 9 kg dybfrosne varer – indstillelige hylder af glat, rustfrit materiale med »guld«hyldefronter – smørboks til $^1/_2$ kg i døren – 2 flaskehylder – og ægreol.

Der ydes 5 års garanti, et virkeligt udtryk for, at en ATLAS er et kvalitetsprodukt.

Det nye 125 liter kompressor-køleskab til indbygning er et rummeligt kvalitetsskab til en rimelig pris.

ATLAS

BALDERSGADE 3
KØBENHAVN N
TLF. ÆGIR 4864

hver besøgende må tvinges til at tage to skridt henover en rist eller en måtte. Størrelsen og placeringen af disse må derfor være således, at den besøgende tvinges til at passere anordningerne. I huse med elevatorer er elevatorgulvet den del af huset, der udsættes for det største slid. Det foreslås derfor at forsyne elevatoren med måtter eller riste, hvorved det slid, som passagererne ufrivilligt udfører på elevatorgulvet, kan forvandles til aftørring af sand og smuds fra skoene. En sådan foranstaltning ville komme alle de øvrige gulve i huset til gode.

I slutningen af artiklen behandles rengøring af gulve, og det understreges, at udgiften til rengøring nødvendigvis må medtages, hvis man vil foretage en økonomisk sammenligning af forskellige gulvmaterialer.

5. Skader på gulve. – I Christer Bring's billedserie „Galna golv" vises med meget illustrerende fotografier hyppigt forekommende skader, der er fremkommet ved forkert teknik eller direkte fejl ved lægning af gulvene. Der vises f. eks.:

– fugtskader på trægulve. Skaderne er opstået, fordi træet ikke har været tørt ved lægningen, eller fordi man ikke har taget hensyn til, at gulvet skal kunne udvide sig, hvis det f. eks. suger fugt fra undergulvet.

– ødelagte linoleumsbelægninger, fremkommet ved, at undergulvet ikke har været jævnt eller på grund af fugt nedefra. Tilsvarende skader er vist med belægninger af asfaltfliser.

Wallèn viser i en tilsvarende billedserie, hvilk
virkning det har på forskellige gulvbelægninger, n
man slukker en cigaret på gulvet ved at træde d
ud med foden. En gulvbelægnings modstandsdygt
hed mod en sådan påvirkning er ofte bestemmen
for belægningens anvendelighed i offentlige lokal
f. eks. i restaurationer og vestibuler.

Man foretog forsøg med en simpel maskine, v
hvilken man efterlignede den bevægelse, man gør m
foden, når man „skodder" en cigaret på gulvet. R
sultatet af forsøgene var i korthed, at gummi bed
modstod påvirkningerne, blødt vinyl dårligst. Ko
og linoleum lå derimellem. På tilsvarende måde u
dersøgte man forskellige lakker på træ. Gulvene m
celluloselak fik de grimmeste mærker.

6. Gulve på jord. – Artiklen behandler de særli
problemer, fortrinsvis fugtproblemer, man komm
ud for ved gulve direkte på jord. Det er særlig
opvarmede gulve med indstøbte varmerør, der giv
anledning til vanskeligheder, og forfatteren giver fo
skellige generelle retningslinier for, hvilke forho
man skal iagttage ved projekteringen. Der kan
denne forbindelse gøres opmærksom på den nyli
udkomne anvisning nr. 40: „Gulve direkte på jor
fra Statens Byggeforskningsinsitut, der giver en nog
bredere behandling af de samme problemer, og so
bl. a. er udarbejdet på grundlag af arbejder af fo
fatteren til den her nævnte artikel. J.

Automatisk brandalarm

- betaler sig . . .

Brandkatastrofer, som blev undgået:

På Frederiksberg slot og hos A/S C. Olesen, Højbroplads, beviste L. M. Ericssons aut. brandalarmanlæg deres værd.

Ring eller skriv til os, så vi kan diskutere Deres problemer om automatisk brandalarm.

Ericsson LM

L. M. ERICSSON A/s . FINSENSVEJ 78 . KØBENHAVN F . TLF. FASAN/0132 6868

Har De planer om

oliefyring..?

Lad BP's eksperter vejlede Dem gratis med alt vedrørende installation, opvarmningskapacitet, selvpasningsevne, økonomi, driftssikkerhed o.s.v.

BP OLIE-KOMPAGNIET A/S

Skoleprojekt til en S-bane by

Det karakteriske ved den nye by (omtalt s. 394 f... er udnyttelsen af de kunstigt skabte terrænspring. ... snit i en butiksbygning viser hvorledes terrænspring... er optaget i et af de store bygningsanlæg.
Tegningerne er udført af Arne Christiansen.

Butiksgaden

Snit og plan 1 : 200

gangareal
overdækket areal
butikslokale
kontor
gård
kote 0.0
kote 2,5
kote 2,5
toilet
kote 1,0
kote 1,0
kote
lager
læsse rampe
kørev...

Plan med koter

- igen en vigtig isoleringsnyhed

GLASULDFILT

leveres nu også i lange baner

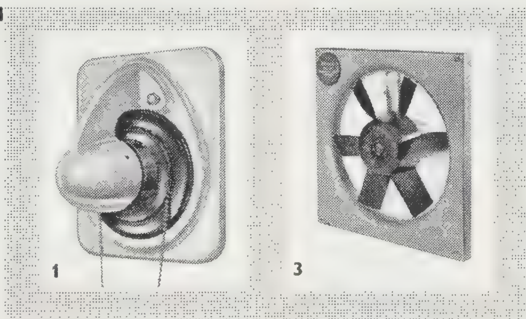
★ GLASULDFILT i ruller reducerer antallet af samlinger til et minimum — og jo færre samlinger des bedre isolering.

★ GLASULDFILT i ruller vil ofte kunne erstatte de hidtil anvendte, noget dyrere måttetyper med papir.

DIMENSIONER:
Tykkelse: 50 mm
Bredder: 60 og 90 cm
Længde: 5 meter

AKTIESELSKABET
DANSK GLASULDFABRIK AMALIEGADE 15 ★ KØBENHAVN K. ★ CENTRAL * 63 88

Godt byggeri kræver den bedste ventilation . . .

BAHCO

(1) Type 15

En effektiv og smukt formgivet ventilator til mindre lokaler. Leveres i farve creme/blå eller helt i hvid. Ventilatoren kan fås enten med eller uden lukkeanordning m/kædetræk.
Type 15 monteres i ydermur eller i aftrækskanal. Kapacitet 300 m³/t. Som tilbehør kan fås en udvendig rist 17½ × 25 cm.
Pris m/lukkeanordning kr. 210,00, u/lukkeanordning kr. 185,00.

(2) Type 25

En elegant ventilator, som er driftsikker og lydløs. Den smukt udformede forplade skjuler ventilatoren og indeholder rullegardin m. kæde. Ventilatoren monteres i ydermur. Som tilbehør fås en udvendig rist 30 × 30 cm. Type 25 fås enten langsomtgående eller hurtiggående med en kapacitet på henholdsvis 510 m³/t eller 770 m³/t.
Pris kroner 295,00. Uden forplade kroner 235,00.

(3) Type 35

En effektiv og særdeles lydsvag ventilator til større lokaler. Den er smukt formgivet og i neutral grå farve. Ventilatoren monteres i ydermur. Som tilbehør fås en udvendig rist 40 × 40 cm samt et buet beskyttelsesnet. Type 35 fås langsomtgående eller hurtiggående med en kapacitet på henholdsvis 1300 m³/t eller 2000 m³/t.
Pris kroner 315,00.

Meddelelser fra

DANSKE ARKITEKTERS LANDSFORBUND

Bredgade 66, København K.
Telefon *Minerva 1290

Adresseforandringer

Arkitekt Frederik Bojesen, *bolig* fra Kastruplundgade 69, Kastrup til Nørre Farimagsgade 7, Kbhvn. K, *tegnestue* uændret Nørre Farimagsgade 7, Kbhvn. K.

Arkitekterne Iver og Villy Brockstedt-Christensen, *tegnestue* fra Bredgade 15, Herning til Bredgade 11, Herning.

Arkitekt Niels Jensen Gaard, *bolig* fra Borrebyvej 60, Brh. til Minervavej 43, Vanløse.

Arkitekt Niels Gabel-Jørgensen, *tegnestue* fra c/o Pedersen & Tilney, New York til J. Gordon Carr & Ass., 80 West 40th St. New York 18, N.Y.

Arkitekt Torben Garde, *bolig* Bjælkevangen 85, Hjortekær Lyngby. (Tidl. pr. Klampenborg).

Arkitekt Peter Grut, *bolig og tegnestue* fra Tonysvej 31, Charl. til Nymosehuse 1, Gentofte. Tlf. Gentofte 1541.

Arkitekt Jørgen Kjærgaard, *bolig* fra Frejgatan 13, Stockholm til Tranebergsvägen 25, 3., Bromma, Sverige.

Arkitekt Sven Lindholm, *tegnestue* fra Løvgårdsvej 9, Virum til Christiansvej 15, Charl. Tlf. Ordrup 1838, *bolig* uændret Løvgårdsvej 9, Virum.

Arkitekt Kai Lytthans, *bolig* fra Hovedvejen 104, Glostrup til Heggelunds Alle 20, Glostrup.

Arkitekt Hugo Marcussen, *bolig* fra Fuglebakkevej 48, Randers til Strandjægervej 113, Dragør.

Arkitekt Ole Meyer, *bolig* fra Gudenåvej 5, F. til Tuborgvej 58, 1. tv., Hellerup. Tlf. Hellerup 4890.

Arkitekt Ejnar Mikkelsen, *bolig* fra Nørrebrogade 6, Fredericia til Svanevej 7, Fredericia.

Arkitekt Richard Nielsen, *bolig* fra Strandboulevarden 42, Nykøbing F. til Vesterport 2, Næstved. Tlf. 3107. *Tegnestue* uændret Centralsygehuset i Næstved, Tlf. 3842.

Arkitekt Erik Schytt Poulsen, *bolig* fra USA til Godthåbsvej 140, 3., Kbhvn. F.

Arkitekt Ib Rasmussen, *tegnestue* Badstuestræde 11 C, Kbh. K. Tlf. Palæ 428.

STILLING TILBYDES

Arkitekter. 2 arkitekter, hvoraf den ene kan arbejde selvstændigt, søges omgående. Fortrinsvis til projektering af hospitalsbyggeri. *Knud Sørensen*, arkitekt M.A.A., Silkeborg. Tlf. 1087.

Det er vigtigt
De sidder rigtigt
Formgivet
af førende
fysiurger
ISS BA
ståstøttestol
kr. 115,00
KEVI

Arkitekter til industrielle opgaver. Den fortsatte udvikling i betonelementfabrikkens produktion gør det ønskeligt, at vi i endnu større omfang end hidtil kan vejlede og medvirke ved projekteringen af store byggeopgaver. Vi søger derfor til snarlig ansættelse nogle yngre arkitekter med alsidig teknisk erfaring fra industri- og boligbyggeti, som efter grundig specialuddannelse indenfor virksomheden kan deltage selvstændigt i

projektering- og udviklingsarbejde: detailprojektering af montagebyggeri og betonelementer, udformning af nye konstruktioner og formgivning af fabrikkens produkter til mange forskellige formål – en opgave, der kræver både fantasi og praktisk sans – og *teknisk salgsarbejde:* rådgivende salgsvirksomhed og teknisk oplysningsarbejde, som kræver administrative evner og erfaring helst fra nogle års praksis som bygningskonduktør.

Højgaard & Schultz A/S
Betonelement-fabrikken
Vasekær 9, Herlev, Tlf. 94 15 40
Skriftlige ansøgninger med data og referencer sendes til firmaets direktion, Ewaldsgade 9, København N.

Ved Det kongelige akademi for de skønne kunster vil der være at besætte et *professorat i industriel formgivning.* Det påhviler professoren at tilrettelægge og meddele undervisningen indenfor det pågældende fagområde i henhold til den til enhver tid gældende studieplan samt at forestå forskning og videre uddannelse indenfor fagområdet. Stillingen lønnes i henhold til lov om normering og klassificering af tjenestemandsstillinger § 198 smh. med lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd § 84 med kr. 29.700,- årlig stigende efter 3 år til kr. 32.100,-, hvortil kommer stedtillæg kr. 948,- årlig. Ansøgninger stiles til kongen og sendes til undervisningsministeriet, Frederiksholms Kanal 21, København K, inden 3. december 1958.

Eva og Nils Koppel søger velkvalificeret arkitektmedarbejder med tegnestuerutine. Ansøgningen sendes med referencer til tegnestuen, Hundesøvej 3, Gentofte.

Boligministeriets byplankontor. 2-3 yngre arkitekter med interesse for og helst noget kendskab til byplanarbejde søges af boligministeriets kommitterede i byplansager, Holbergsgade 23, København K, til tiltrædelse snarest. Løn efter overenskomst mellem finansministeriet og D.A.L. vedrørende arkitekters ansættelse i statens tjeneste. Ansøgning bedes indsendt inden 10. 12. 1958.

1 à 2 arkitekter (helst M. A. A.) med erfaring og interesse for planlægning, skitsering og projektering søges straks eller senere. God løn efter kvalifikationer.
Leopold Teschl, arkitekt M.A.A., kgl. bygningsinspektør, Søndergade 21, Frederikshavn. Tlf. 1101.

Ved Det kongelige akademi for de skønne kunster vil der være at besætte et *professorat i elementær husbygning*. Den pågældendes virksomhed vil fortrinsvis være knyttet til tilrettelægningen og ledelsen af undervisningen i arkitektskolens første studieår. Stillingen lønnes i henhold til lov om normering og klassificering af tjenestemandsstillinger § 198 smh. med lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd med kr. 29.700,- årlig stigende efter 3 år til kr. 32.100,- hvortil kommer stedtillæg kr. 948,- årlig. Ansøgninger stiles til kongen og sendes til undervisningsministeriet, Frederiksholms Kanal 21, København K, inden 3. december 1958.

Ung pige på tegnestuen. 23 år, afgangsbevis som bygningstekn. tegner, perfekt i maskinskrivning, vant til beskrivelser og alt på tegnestue forefaldende (også omstillingsbord). Billet mrk. 952 til *Arkitekten*, Bredgade 66, K.

Engelsk arkitektstuderende (4. år på Birmingham School of Architecture) søger stilling på dansk arkitekttegnestue fra marts til september 1959. Har nogen tegnestuepraksis. *Christopher Firmstone*, R.I.B.A., 158, Bristol Road, Edgbaston, Birmingham 5, England.

STILLING SØGES

Danske Arkitekters Tegnestueservice. Extra assistance. Arkitekt M.A.A. med mange års erfaring inden for al slags byggeri, egen tegnestue og medarbejdere, tilbyder sin assistance til andre arkitekter, der ønsker kvalificeret tegnehjælp for kortere eller længere tid. Ring venligst til Farum 506, eller skriv efter nærmere oplysning, eller henvend Dem til A. A., Bredgade 66, K. *D. A. T., Solbakken 23, Farum.*

Tilsyn evt. i forbindelse med tegnestuearbejde. Forhandlingsevne og erfaring i byggeriets specielle områder haves. Job af længere varighed ønskes nu eller senere. Billet mrk. 953 til *Arkitekten*, Bredgade 66, K.

DUPLIKERING

Byggebeskrivelser, referater og renskrivning af statiske beregninger. Duplikeringsbureauet **Dania**, Minerva 428.

Referatkort til nr. 23 og 24

92 (B)

POVL BAUMANN 80 ÅR

Af professor Kay Fisker M.A.A.

I anledning af arkitekt Povl Baumanns 80 årsdag den 9. november skrives der her om hans arbejder. Der vises forskellige bygninger opført i tiden fra 1915 til 1955. 10 sider illustreret med fotografier og tegninger.

Arkitekten nr. 23/1958, side 373

728.3/728.31

CHARLOTTEHØJ, AALBORG

Arkitekter Torben Stokholm, M.A.A. og Willy Hyldig, medarbejder Willy Christensen, M.A.A.

Charlottehøj er en samlet bebyggelse bestående af 49 eenfamiliehuse og 30 rækkehuse i 2 etager. Husene er så vidt muligt placeret parallelt med terrænkurverne, hvilket for en del af husene har været foreneligt med en tættere gruppering i klynger. Husene er opført i gule sten, tækket med grå bølgeeternit.

Arkitekten nr. 23/1958, side 384

711.4

NYE BYDELE EFTER HELHEDSPLANER

Af professor Steen Eiler Rasmussen

Forfatteren skriver om et skolearbejde udført på Kunstakademiets Arkitektskole. Man arbejdede med placering og udformning af bycentrer i forbindelse med jernbane og motorvej projekteret i „Køgebugtsfingeren".

Arkitekten nr. 24/1958, side 394

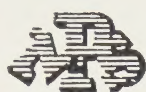

Malerfirmaet
PETERSEN & ANDERSEN
GRUNDLAGT 1896 · INDEHAVER SVEN-ERIK RUFF
H. C. ØRSTEDSVEJ 22 B · CENTRAL 2365
KØBENHAVN V

VIKTORIA
VIPPE-VINDUER

REPRÆSENTATION OG FABRIKATION FOR JYLLAND

Marcus Pedersen & Sønner
SNEDKERMESTRE
ETABL. 1907
TELF. AALBORG (081) 3 40 66 *

Se HFB side 380

AAGE HANSEN
Malermester

Ryesgade 27 B
Telefon Cent. 11091

F. Friedmann & Søn
v/ HARALD FRIEDMANN

Malerfirma

NYTORV 11
Telefon Minerva 1760

Tømrerfirmaet
H. P. KASTRUP-NIELSEN
v/ AXEL KASTRUP-NIELSEN
C. F. RICHSVEJ 65
TELEFON GODTHAAB 143
PRIVAT: - 4379

Frederik Mylting
Tranegårdsvej 72 - Helrup 2799
MURERARBEJDE - JERNBETON

Aktieselskabet
SILVAN
Maskinsnedkeri
og
Trælasthandel

Vagtelv. 21
København F
Telefon: *1978

MALERFIRMAET

AXEL SEEHUSEN
Central 3670

Malerfirmaet
JOHAN N. SCHRØDER
Griffenfeldsgade 13 — Telefon Central 974

Tømrerfirmaet
Th. P. Stillinge & Co. A/S
Sejrøgade 11 . Ryvang 1225
Anbefaler sig med udførelsen af tømmerarbejde
Alt bygningsarbejde overtages i entreprise

P. K. Hvid & Søn
MASKINSNEDKERI

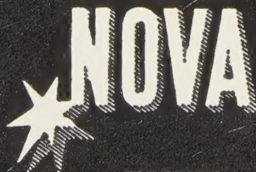
BYGNINGS- &
INVENTARSNEDKERI

Fenrisgade 6 - N
Telefon Central 14084

A/S E. NIELSEN
mekaniske
stenhuggeri
grundl. 1797

Tlf. Central 3006-8506
ALDERSROGADE

ZINKTRYK · LYSKOPI · REFLEKSKOPI
FOTOKOPI · MASKINSKRIVNING · DUPLIKERING

VESTERPORT PALÆ · 507

HEKLA
Luft-
varmeanlæg

HEKLA KEDELFABRIK
KØBENH. NV. ÆGIR 2870

Farvet
CEMENT

fremstilles af HVID PORTLAND-CEMENT
i 9 smukke standardfarver
– forener stor styrke med
dekorativ skønhed
– fremragende til mange former
for udsmykning

DANSK CEMENT CENTRAL

FORHANDLERE OVER HELE LANDET

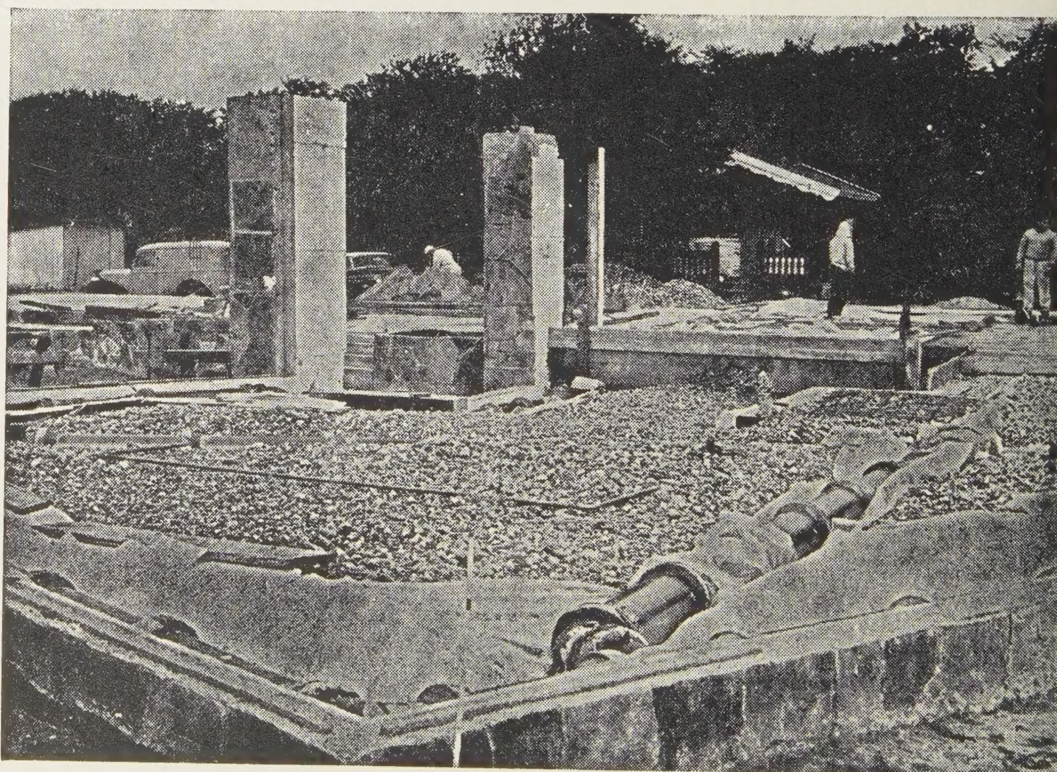
Symbal
baluster-rør
– også parkeriseret

SOPHUS BERENDSEN KØBENHAVN

HVORFOR ANVENDER MAN FLAMINGO TIL PERIMETERISOLERING...

FORDI de **vandskyende** Flamingo plader kan anbringes direkte på grus- eller slaggelaget inden betonen udstøbes.

Til perimeter-isolering kan man med fordel anvende de billige afskæringsplader, der blot udlægges i f. eks. 1" tykkelse i 1 meter bred bane langs med fundamentet. Pris udlagt ca. 4,50 kr. pr. m².

Ring efter prøve, og hør også om den nye simple måde at isolere betonfundamenter på, ved at anvende Flamingo plader som indvendig forskalling

FLAMINGO FOAM AKTS.
Gustav Adolfsgade 3, Ø . Tria *940 . Øbro 7646

JYDSK FLAMINGO
Borgergade 2 . Telefon Randers 4719

Bianco Lunos Bogtrykkeri, A-S, Kbhvn.